

Ελευθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 66
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 80 — ΑΡΙΘΜΟΣ 7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: Χωρίς τραγούδι.
Δ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ: Όταν οι άλλοι...
Γ. ΔΑΜΠΡΙΝΟΥ: Η ήθικη κρίση του Πανεπιστημίου.
ΣΤΡΑΤΩ ΓΣΙΡΚΑ: Ρύζι και άμμος.
ΜΑΡΚΟΣ ΓΣΙΡΙΜΒΚΟΓ: Σαρκασμοί.
Α. ΤΑΣΣΟΥ: Το δράμα της κατοχής.

ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗΣ: Το ρέμα.
Α. ΔΑΣΚΑΡΑΤΟΥ: «Ζήτω ή 'Ελευθερία».
ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΣΟΥ: Στόν ήλιο της 'Αθήνας.
ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Θεατρική ήρδομάδα.
ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑ: Τεσσαρα χρόνια.
'Η σελίδα των νεων.
JOHN STEINBECK: Σταφύλια όργης.

ΚΟΛΙΑ ΝΗΣΙΩΤΗΣ: Μαξιμ Γκόρκυ.
Δ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ, Γ. ΒΑΛΕΤΑ, Σ.Η. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
Φ. ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗ: Ηριτική.
ΣΟΦ. ΜΑΓΓΟΡΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ: 'Ακόμα κι' ό έρωτας.
ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΓΚΡΙΤΖΗ - ΜΙΛΛΙΞΕ: 'Εκείνοι που έφυγαν.

ΧΩΡΙΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Του Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

"Όταν τις ζεστές αυτές Κυριακές κατεβεις στο Σαρωνικό, χιλιάδες άνθρωποι προσπαθούν να χερσούνε τη θάλασσα. Όμως του κακου. Λειπει ή ψυχή. Η χαρά λειπει από παντού. Ηεφι δέ γίνεται. 'Ο πόλεμος τέλειωσε. Η νίκη ήρθε, αλλά, — τί περιεργο, — ό λαός δέν έφτιαξε ακόμα ούτε ένα τραγούδι για τη νίκη. Κι ότι δέ μπορεί να τραγουδήσει εινε ύποπτο, καταδικασμένο, νεκρό. Μελοχολικά ακούγονται ακόμα στις άκρογιαλιες μας, τά γεμάτα απελπισμένη νοσταλγια ταγκό της κατοχής, ενώ τά πραγματικά τραγούδια του έλληνικού λαού που έσκαλοουθεί ακόμα να άγωνίζεται ήχουνε πίσω από τους τοίχους των φυλακών, εκεί που εινε κλεισμένα τά έλληνικά νεύτα, ή μόνη ζωντανή δικαιομένη και βιώσιμη 'Ελλάδα.

Για την 'Ελλάδα τούτη ό πόλεμος και ή σκλαβιά δέν τελειώσανε ακόμα. 'Ο τραγικός Δόν Κιχάτης, που με την ψύωση της έλευθερίας έπεσε πρώτος στον πόλεμο, εινε γραφτό φαίνεται να βγει τελευταίος. Πολέμησε μ' όλες τις δυνάμεις του σκοτους, με την πεποίθηση πως μάχεται για την έλευθερία του κόσμου. Γιατί άν είταν για τό στενό του συμφεροντάκι, ήζαιρε από τό παρελθόν όπως διδάσκεται και από τό παρόν, πως στη μοίρα των μικρών οι θυσίες δέν παίζουν ρόλο. Πολέμησε λοιπόν και νίκησε και βρέθηκε σκλαβωμένος. Και δέν έχει ένα από τά βαρπια του να ταξιδέψει στο ρημαγμένο νησί του. Και βλέπει τους Γερμανούς να τον σκοτώνουν στην Κρήτη. Κι όταν ή πικρία του ξεσπασει σ' ένα τραγούδι του άγωνα του βλέπει να του σπάνε τό κεφάλι.

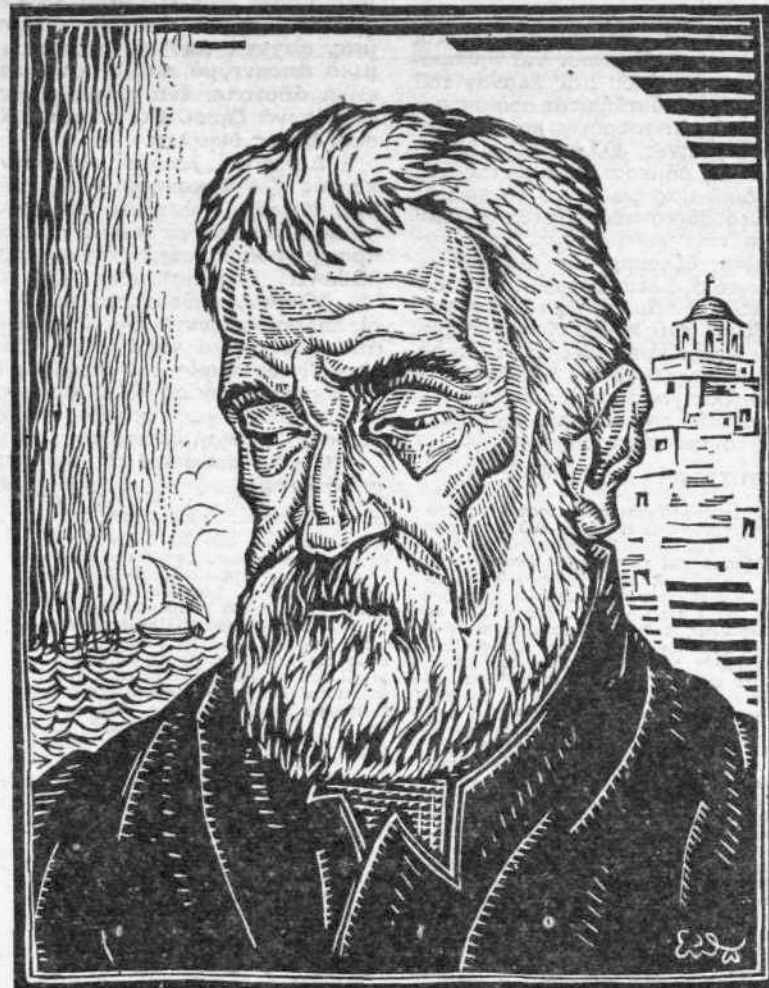
Στόν περασμένο πόλεμο ύστερα από την πρώτη μέση της νίκης, άκούστηκε εκείνη ή τρομερή φωνή: Νικητές, νικημένοι, είμαστε όλοι νικημένοι. Και γι' αυτό ξανάγινε πόλεμος. "Ας τό προσέξουν καλά οι νικητές. Για να ναι ολοκληρωμένη μία νίκη πρέπει κι ό ίδιος ό νικημένος να πιει πώς ό νικητής αντιπροσωπεύει άνώτερο δικιο. Φοβούμαι πως και ή Γερμανία ακόμα, δέ νικήθηκε με την αντίληψη τούτη. Τί νίκη όμως μπορεί να υπάρξει όταν γι' αυτήν άμφιβαλει κι ό ίδιος ό νικητής; 'Ο λαός μας χρειάζεται νίκη πλήρεια. Μία νίκη που να μπορεί να τραγουδηθεί! Χωρίς τραγούδι νίκη δέ γίνεται.

ΌΤΑΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ...

Του Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗ

'Ο Μακρυγιάννης κι' ό Σούτσος έγιναν έπίκαιροι. Διαβάζοντας του πρώτου τ' άπομνημονεύματα και τους στίχους ή τά άρθρα του δεύτερου, νομίζει κανεις πως πρόκειται για σύγχρονα γεγονότα, για την τωρινή τραγική κατάσταση του τόπου μας. Κι' ό ένας κι' ό άλλος, καθένας με τον τρόπο του, αντίταχθηκαν στην αυθαιρεσία και την τυραννία και στάθηκαν στο πλευρό των αγωνιστών του 21, όταν καταδιώκονταν από τον 'Όθωνα και την ξενική κλίκα του, που γύρευε, καταπνίγοντας κάθε γενναίο και φιλελεύθερο αίσθημα στο λαό, να μετατρέψει την 'Ελλάδα σε τσιφλίκι της. Κ' οι δύο τους λατρεύτηκαν κ' έγιναν σύμβολα, μά σύγχρονα συγκέντρωσαν όλο τό φαρμακερό μισος της αντίδρασης. Καταδιώχτηκαν, φυλακίστηκαν, προπηλακίστηκαν. Οι άγωνες τους δέν πήγαν όμως χαμένοι. Τελικά δόθηκαν στο λαό τά πρώτα πολιτικά δικαιώματα με τό Σύνταγμα της Γ' Σεπτεμβρίου κι' ό 'Όθωνας κ' οι Βαυαροί, έπειτα από μερικά χρόνια, έφυγαν κάτω από τη γενική έξέγερση και κατάρα.

Σημαντικό ειναι, πως την προσδευτική εκείνη μάχη την κέρδισε ό λαός μας μέσα στις πιο δύσκολες όχι μονάχα τοπικές, μά (Συνέχεια στη σελίδα 2)

Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Παπαδιαμάντης.

Χρονικά

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

'Η 'Ακαδημία έξέλεξε νέους ακαδημαϊκούς. Οι 'Ακαδημίες κρινονται, όπως είναι γνωστό, όχι από ποιους εκλέγουν, αλλά από ποιους δέν εκλέγουν. 'Ετσι κ' ή δική μας 'Ακαδημία δέν έξέλεξε για ακαδημαϊκούς ούτε τον Σικελιανό ούτε τον Καζαντζάκη, που είχαν υποβάλει υποψηφιότητα. 'Επικύρωσε ακόμα μία φορά τον κανόνα, πως πολύ σπάνια οι άληθινές αξίες έχουνε θέση σε τέτοια άπολιθωμένα λυρωματα.

Προτιμούμε όμως πως τό λάθος βρίσκεται με τό μέρος των πνευματικών ανθρώπων του τόπου μας. Οι άληθινές αξίες δέν έχουνε ανάγκη τό ακαδημαϊκό χρίσμα για να έπιβληθούν. Αυτό ισχύει για όλον τον κόσμο. 'Ιδιαίτερα μάλιστα όταν τό χρίσμα αυτό έχει την προέλευσή του από την 'Ακαδημία 'Αθηνών, που δέν είναι καν 'Ακαδημία, μά τό πολύ πολύ 'Ινστιτούτο. Οι πνευματικοί άνθρωποι ένα καθήκον έχουν: Να μποϊκοτάρουν τό ίδρυμα αυτό, άρνούμενοι κάθε τιμή που θα προέρχεται από αυτό. 'Ετσι μόνο υπάρχει ή έλπίδα ν' άποχτήσουμε 'Ακαδημία άντάξια του προορισμού της.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Στην 'Αμερική ό 'Ελληνισμός είναι άνάστατος, για τό σημερινό κατάντημα της πατρίδας μας. Διοργανώνονται καθημερινά συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας. 'Επί κεφαλής της κίνησης αυτής, για τό ξεσκάθωμα του λαού μας, που μόνον αυτός, από όλα τά απελευθερωμένα έθνη της Ευρώπης, στενάζει ακόμα κάτω από τό φασισμό, βρίσκονται οι 'Ελληνικές εργατικές οργανώσεις της 'Αμερικής και πρόσωπα όπως ό δευθυντής του «'Εθνικό Κήρυκα» Βλαβιάνας, ή Εύα Σικελιανού, ό βιομήχανος Στεφάνου, ή Κατίνα Παζινού, ό πρώην βουλευτής Χανίων Πιστολάκης, ό δευθυντής του «'Ελληνοαμερικανικού Βήματος» Χριστοφορίδης, 'Ελληνες διανοούμενοι, γιατροί, δικηγόροι, λογοτέχνες και καθηγητές σ' 'Αμερικανικά Πανεπιστήμια.

"Όλοι αυτοί, που δέ θολώνει

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

Του Κέλια ΝΗΣΙΩΤΗ

Στις 18 Ιουνίου κλείσανε έννηα χρόνια απ' τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου Ρώσου συγγραφέα καὶ δραματούργου Μαξιμ Γκόρκυ, ποὺ στοὺς διανοούμενους κύκλους τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσης ἔχει ἀγνωρίσει ὡς «πατέρας τῆς Σοβιετικῆς φιλολογίας».

Ὁ Γκόρκυ — τὸ πραγματικὸ τοῦ ὀνόματι Ἄλεξί Μαξιμόβιτς Πεκόφ — γεννήθηκε στὸ Κάτω-Νόβγοροντ, στὰ 1868. Ὁρφάνεψε πολὺ νωρὴ κ' ἀπ' τὰ ἔννηα τοῦ χρόνου μπήκε σὲ μιὰ σκληρὴ πάλη γιὰ τὸ φυτό του.

Στὰ 1864 γνωρίστηκε στὸ Καζάν, ποῦ πῆγε νὰ δουλέψει, μετὰ ἐπαναστατικὸς κύκλος τῆς πόλης αὐτῆς καὶ ἀφοσιώθηκε ἀπὸ τότε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ποῦ ξεν ἀρχίσει στὴ Ρωσία, μετὰ πρῶτοπόρους τοὺς προοδευτικὸς νέους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ περιόδια τοῦ ὡς τῆ Μαύρη Θάλασσα, στὰ 1891 καὶ 1892, δημοσίευσε τὸ πρῶτο πεζογράφημά του, τὸ «Μακρὸ Τσουντρα», ποῦ ἦταν ὁ πρόδρομος μιᾶς σειράς ἀπὸ πεζογραφήματα, ποιήματα καὶ τὸ πρῶτο τοῦ δράμα «οἱ Μικροαστοὶ».

Ἡ δημοτικότητά του μεγάλωσε γρήγορα καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ δράμα τοῦ «Στὸ βυθό», ποῦ παίχτηκε ἀπ' τὸ Θέατρο Τέχνης στὴ Μόσχα, στὰ 1902, καὶ ποῦ πήρε θέση ἀνάμεσα στοὺς θησαυροὺς τοῦ διεθνούς θεάτρου.

Τὸν ἴδιον χρόνο ἡ Ρωσικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν τὸν ἐξελέξε ἐπίτιμο μέλος τῆς, μὰ ἡ ἐκλογή του ἀκυρώθηκε ἀπ' τὸν Τσάρο. Ἐπειδὴ διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴ δολοφονικὴ ἐπίθεση ποῦ γινε ἐναντίον τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ «ματωθὸ μὲνο Σάββατο» (9 Ἰανουαρίου 1905), ἡ Κυβέρνηση τοῦ Τσαροῦ τὸν φυλάκισε στὸ φρούριο Πετροπαύλοβκ. Ἀφέθηκε ἑλευθερὸς στὰ 1906 καὶ ἔφυγε γιὰ πολλὰ χρόνια στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἰδίως στὴν Ἰταλία.

Στὰ 1907 πῆρε μέρος στὸ 5ο Συνέδριο τοῦ Σοσιαδημοκρατικῆ Ἐργατικῆ Κόμματος τῆς Ρωσίας στὸ Λονδίνο, ὅπου πρωτογνωρίστηκε μετὰ τὸν Λένιν καὶ συνδέθηκε μαζί του μετὰ τὴν ἐπίσημη φιλία. Γύρισε στὴ Ρωσία στὰ 1913 καὶ ἔμεινε κει ὡς τὰ 1921 δουλεύοντας ἐπίμονα γιὰ νὰ χαραξοῖ ἐπὶ τὸν ἀπελευθερωμένο πιά ἀπ' τὸν τσαρικό ζυγὸ Ρωσικὸ λαὸ τὴ θέληση τοῦ νὰ ἐπιβληθεῖ τελεωτικὰ καὶ μιὰ ἀκαταίκη πύλη στὴς δυνατότητες τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας. Ἀναγκάστηκε νὰ φύγει καὶ πάλι στὸ ἐξωτερικὸ, ἔπειτα ἀπὸ ἐπίμονες παρακλήσεις τοῦ Λένιν, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὴ φυματίωση, ἀπ' τὴν ὁποία ἔπαυσε καὶ ποῦ τὸ βαρὺ κλίμα τῆς Ρωσίας ἐπεδεινῶνε περισσότερο.

Μένοντας στὸ ἐξωτερικὸ δούλεψε ἀδιάκοπα γιὰ νὰ ἐνώσει τοὺς προοδευτικὸς κύκλους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης γιὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀντίδρασης καὶ στάθηκε ὑπερμάχος τῆς χώρας του καὶ τὸν πρόδωκε τῆς.

Στὰ 1928 γύρισε στὴν πατρίδα του καὶ ρίχτηκε σὲ μιὰ ἐντατικὴ δουλειά ὡς τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του.

Τὸ ταλέντο τοῦ Γκόρκυ ἐκτιμήθηκε ἐξαιρετικὰ ἀπ' τὸν Λένιν ποῦ ἰδιαίτερα ἐπινοῦσε τὸ ἔργο του «Ἡ μητέρα», ὅπου ἀπεικονίζεται ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγῶνας τοῦ 1905 καὶ διαγράφεται ἡ βαθεῖα

πεποίθηση γιὰ τὸν τελικὸ θρίαμβὸ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ὁ σημερινὸς ἀρχηγὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσης, ὁ Στρατάρχης Στάλιν, εἶναι θαυμαστὴς τοῦ πνεύματος τοῦ Γκόρκυ καὶ ἡ φιλία του μετὰ τὸν συγγραφέα στάθηκε πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ καθοδήγησης στὴς ἐνέργειες του γιὰ τὴν πρόοδο τῆς σοσιαλιστικῆς μόρφωσης.

Ἡ ἐπέτειος τῶν 40 χρόνων τῆς λογοτεχνικῆς δράσεως τοῦ Γκόρκυ γιορτάστηκε μετὰ πανηγυρικότητα ὅλη τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, στὰ 1932. Ὁ συγγραφέας παρασημοφορήθηκε μετὰ τὸ ἀνώτατο παράσημο τοῦ Λένιν καὶ ἡ πόλη τοῦ Κάτω Νόβγοροντ, ὅπου γεννήθηκε, μετονομάστηκε πρὸς τιμὴν τοῦ Γκόρκυ.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Γκόρκυ κατέχουν τὸ ρεκόρ ἐκδόσεως στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ, μόνον με-

μία μου νὰ σπρώχνω τοὺς ἀνθρώπους στὸ νὰ πάρουν μιὰ ἀποφασιστικὴ στάση ἀπέναντι στὴ ζωῆ.

Καί σ' ἕνα ἄλλο ἄρθρο του, στὰ 1933, πάνω στὰ θεατρικὰ ἔργα: «Ὁλομαμα» γράφει γιὰ τὴν πραγματικὴ λευτερία τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ δὲ θὰ γινε δυνατὴ παρὰ μόνον ἀφοῦ λειψοῖ κάθε αἰτία φθόνου, πλεονεξίας, μίσους καὶ ξερόνι μετὰ βεβαιότητα πὺς οἱ αἰτίες αὐτὲς μποροῦν νὰ λειψοῦν καὶ θὰ λείψουν.

Στὸν ἀνθρώπο ποῦ ἀγωνίζεται γιὰ ἕνα καλλίτερο μέλλον, δικαιολογώντας ἐπὶ πλείρια τὴν ὑπαρξὴ του στὴ ζωῆ, τοῦ βάζει στὸ στόμα τὰ λόγια αὐτά: «Ὁ κόσμος εἶναι ἐντὸς μου. Θὰ ἀνακατέψω τὸ κάθε τι μέσα στὴν ψυχὴ μου. Ὅλες τὶς φρικὲς καὶ τὶς ἀμφιβολίες, ὅλο τὸν πόνο καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, ὅλη τὴν ποικιλία καὶ τὸ χάος τῆς πολυμορφῆς οὐδὲ-

Σαμῖν» καὶ τὰ ποιήματά του ἐτὸ ποῦλι τῆς καταγίδας καὶ ἐτὸ Γεράκι». Ἀπ' τα ἰ βαρτικὰ ἔργα του τὸ «Στὸ βυθό», «τα παιδιὰ τοῦ ἡλίου», «οἱ ἔχθροι», «οἱ στερνοί», «οἱ βαρβαροί», «οἱ μικροαστοί», ἡ δραματικὴ τριλογία τοῦ «Ζεῖγορ Μπουλοισαῶ καὶ Σια», «ἰτιοτικαὺ καὶ Σια», «Ἔρωτες καὶ Σια» καὶ «Ἡ Σουὰ Ζελιζνόβ» — τὸ τελευταῖο τοῦ ἔργο, ποῦ πρωτοπαίχτηκε τὸ χρόνο τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέα (1936).

Σὰν μεγάλος ἀνθρωπιστὴς καὶ ὁπαδὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Γκόρκυ ἦταν ἕνας ἀπο τὸς φλογωτέρους ἀγωνιστὲς κατὰ τοῦ φασισμού. Ἀπ' τὴν ἐμφάνιση του ἀκομα, προεῖτε τὰ φρικτὰ κακουργήματα ποῦ ἐφερνε στὴν ἀνθρωπότητα: «Ὁ φασισμός» ἔγραφε «εἶναι ἡ ἀρνήση τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ κήρυκας τοῦ πολέμου». Ἡ ἀπροβλεπτοῦς τὴν ἐπερχομένη ἐπίθεση τοῦ κατὰ τὸν φιλελευθερισμὸν ἐνῶν προσετέ: «ἰοσες πολεῖς, ποσες φασιστικὲς θὰ πεσοῦν σὲ συντριμμα καὶ σὲ σκόνη, πόσα ομορφοκαμωμένα βωτορια θὰ βουλιαχτοῦν, τι χωραφία θὰ τσαλαπατηθοῦν. Πολλά παιδιὰ θὰ χάσουν τὴν χαρὰ καὶ τὴ ζωῆ». Στὸν ἐχυρὸν αὐτὸ τῆς ἀνθρωπότητας ποῦ σηκῶνε τὸ κεφάλι, ὁ Γκόρκυ πετοῦσε κατὰ μυστρά τοῦ κερφήμου ὄργου του: «Ἄν ὁ ἔχθρὸς δὲν παραδίνεται, τότε τὸν ἐξολοθρεύουμε». Ἀπ' τὸ δόγμα αὐτο, ποῦ συχνὰ τὸ ἐπαναλάθε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ὁ Στάλιν, ἐμπνευσθηκα οἱ Σοβιετικοὶ πολεμιστὲς στὶς ὑπέροχες νίκες τοῦς...

Σὰν μεγάλος ἀνθρωπιστὴς καὶ ὁπαδὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Γκόρκυ ἦταν ἕνας ἀπο τὸς φλογωτέρους ἀγωνιστὲς κατὰ τοῦ φασισμού. Ἀπ' τὴν ἐμφάνιση του ἀκομα, προεῖτε τὰ φρικτὰ κακουργήματα ποῦ ἐφερνε στὴν ἀνθρωπότητα: «Ὁ φασισμός» ἔγραφε «εἶναι ἡ ἀρνήση τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ κήρυκας τοῦ πολέμου». Ἡ ἀπροβλεπτοῦς τὴν ἐπερχομένη ἐπίθεση τοῦ κατὰ τὸν φιλελευθερισμὸν ἐνῶν προσετέ: «ἰοσες πολεῖς, ποσες φασιστικὲς θὰ πεσοῦν σὲ συντριμμα καὶ σὲ σκόνη, πόσα ομορφοκαμωμένα βωτορια θὰ βουλιαχτοῦν, τι χωραφία θὰ τσαλαπατηθοῦν. Πολλά παιδιὰ θὰ χάσουν τὴν χαρὰ καὶ τὴ ζωῆ». Στὸν ἐχυρὸν αὐτὸ τῆς ἀνθρωπότητας ποῦ σηκῶνε τὸ κεφάλι, ὁ Γκόρκυ πετοῦσε κατὰ μυστρά τοῦ κερφήμου ὄργου του: «Ἄν ὁ ἔχθρὸς δὲν παραδίνεται, τότε τὸν ἐξολοθρεύουμε». Ἀπ' τὸ δόγμα αὐτο, ποῦ συχνὰ τὸ ἐπαναλάθε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ὁ Στάλιν, ἐμπνευσθηκα οἱ Σοβιετικοὶ πολεμιστὲς στὶς ὑπέροχες νίκες τοῦς...

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ρώσου συγγραφέα Ἄλεξί Ἰσολτοῦ, κωμικοφορῆς ὡς τοῦ Λονδίνο τὸ τελευταῖο ἔργο του ἐτὸ ὄρος πρὸς τὰ Καλοῦρα Ὀρρα. Εἶναι ἕνα δυναμικὸ ἔργο μιᾶς ὀκταετίας ζωῆς, ποῦ γράφτηκε ἀπὸ τὰ 1919 ὡς τὸ 1941 κ' ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὸ συγγραφέα τὸ πιο ἀγαπημένο του μνηστικόρισμα. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐξαιρετικὴ ἀφήγησι τῶν πρὸ ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ρωσίας τοῦ 1914-19. Τὸ ἔργο τοῦ Λέντα Ἰσολτοῦ «Πολέμος κ' Ἐπιρνή» γράφτηκε γιὰ τὴν ἰοία περίπου περίοο τῆς Ρωσικῆς ἱστορίας καὶ ἡ σύγκριση εἶναι μοιραία. Στὰ ἐξαιρετικὰ στοιχεία του, ἡ μίση φαντασία νὰ γίνετα σκεῶν σκεῶν, ἡ βία τοῦ πολέμου καὶ τὸ δράμα τῆς ἐπιρνήσ ἔχει βεβαία ἀριστοτεχνικὰ ἀγαλλίαται ἀπ' τὸν μεγάλο Ἰσολτοῦ, ὡστόσο ὁμοῦ ὁ νεότερος πυργῶνε τὸ θέμα του μετὰ ἐξαιρετικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ δημιουργεῖ μιὰ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα ἰδιαίτερα Ρωσικὴ μετὰ χαρακτηριστικὰ ψυχολογημῶν.

Ἀπ' τὴ Μόσχα ἀγγέλλεται νὸ κινηματογραφικὸ σοβιετικὸ ἔργο, μετὰ τὸν τίτλο «Ἀσπαστοί». Εἶναι περίπου τὸ σενάριο ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο ἔργο τοῦ σοβιετικοῦ συγγραφέα Βορις Βερμπότα. Ἰο ἔργο, περιγράφει με δυνατὲς οκνήες τὴν δράση τῶν Ρώσων στὰ μετωπῆσιν στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου.

Στὴ Βιέννη, σὲ μιὰ γωνιά κάποιου νεκροταφείου τῆς, εἶναι τὰ μνημῆα τῶν μεγάλων παιδιῶν ποῦ τὸ ὄρασαν: τοῦ Νιστστρε, τοῦ Πλετόν τοῦ Σόμπερτ καὶ τοῦ Σπρεκ, πικρὰ καὶ γλυκὰ. Χλοὴ πικρὴ τὰ οκεῖαίεσ ὄλα. Μισὴ ὥρα μετὰ τὴν ἐξοοτὸ τῶν στρατιῶν τοῦ Κοκκίνο στρατοῦ στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα, κατεφθασαν ὁτὸ νεκροταφεῖο πέντε αὐτοκίνητα γιοῦτα ἀπὸ Ρώσους ἀξιοματικὸς καὶ στρατιωτῆς. Σωρὴ κολικὸν λουλουδιῶν σκεπάζον ἀπ' τὴν ὄρα κεινὰ τοῦς ἐξοοτῶν ταῦρα. Στὸ γαρτῆκα κερφισοῦμενὰ ὡς λαοῦτα, μετὰ πολυχρόμα μολύβια ἔγραψαν οἱ Ρώσοι στρατιῶτες φράσεις θαυμασμοῦ. Οἱ τῶρα τῶν μουσικῶν ἔχουν μεταβληθεῖ σὲ ἀλθῆνιν προσκύημα.

Πορτογάλικες προετοιμασίες γίνονται στοὺς πνευματικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς κύκλους γιὰ τὸ γιορτασμὸ τῶν 150 χρόνων τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας.

Ὁ Γκόρκυ στὸ πρῶτο Συνέδριο τῶν Σοβιετικῶν συγγραφέων (17 Αὐγούστου 1934).

σα στὰ τελευταῖα 15 χρόνια, ἔχουν ἐκδοθεῖ σὲ 41 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα κ' αὐτὸ σὲ 65 διάφορες γλώσσες.

Ἀνθρώπος ποῦ ἐνωῖσε κατὰ-θεσθὰ τὴ ζωῆ, ὁ Γκόρκυ — ποῦ τὸ ψευδώνυμὸ του αὐτὸ σημαίνει στὰ ρωσικὰ «μικρός» — δε δίνει ὡς συγγραφέας παρὰ τὴν πικρὴ ἀλήθεια ποῦ μάζεψε στοὺς δρόμους καὶ στὰ σταυροδρόμια τῆς. Κατεβαίνοντας ὁμοῦ στὰ κατὰθεσθὰ τῆς, στίς σκοτεινὲς γωνίες, στ' ἀδιέξοδα στενοσόκακα τῆς, μπαίνει σ' αὐτὰ μετὰ τ' ὄνειρο μιᾶς ἀλλης ζωῆς, μετὰ τὴν πίστη τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ μιὰ γιομάτη πίστη ἐπικλήση μιᾶς καινούργιας ζωῆς. «Εἶναι μιὰν ἀλλη ζωῆ» — λέει στὰ «Σημειώματα πάνω στοὺς Μικροαστοὺς» — αὐτὴ ποῦ δὲ διαβαίνει ἀναίσθητα, μὰ ἐπιδοῦ καὶ δημιουργεῖ ἀδιάκοπα ἠθικὲς ἀξίες, τὰ μεγάλα θεμελιώματα τοῦ μέλλοντος, ποῦ θάβει ἀξία τῆς ἀνθρωπότητας.

Τὸ πᾶν στὴ ζωῆ εἶναι γι' αὐτὸν ὁ ἀνθρώπος καὶ τὸν θέλει δυνατὸ καὶ ἀποφασιστικὸ. «Τὸ νόημα» — γράφει σ' ἕνα ἄρθρο του γιὰ τὴν πρῶτη περίοδο τῆς συγγραφικῆς δράσεως του — «τῆς κοινωνικῆς μου δράσεως στὰ πρῶτα 25 χρόνια, ὅπως τὸ νιώθω ἐγὼ, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιμονὴ ἐπιθυ-

νης τῆς. Ὁ κόσμος εἶναι ὁ λαός. Ὁ ἀνθρώπος εἶν' ἕνα κίτταρο τοῦ ὄργανισμοῦ του. Ὅταν κανεὶς τὸν χτυπᾷ, πονᾷ, ὅταν τὸν προσβάλλει, μετὰ τὴν θυμὸς, διψᾷ γιὰ ἐκδίκησι». Στὰ παραπάνω χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα βρῖσκει κανεὶς τὴν ἰδια τὴν ψυχὴ τοῦ Γκόρκυ καὶ τὰ λόγια του εἶναι τὸ διδάγμα ποῦ βγαίνει ἀπ' τὰ πεζογραφήματα, ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Γκόρκυ.

Ἀπ' τὸν ἴδιον τὸν Γκόρκυ μαθαίνουμε πὺς στὰ πρῶτα βήματά του τὸν βοήθησε πολὺ ἡ ξένη φιλολογία καὶ ἰδιαίτερα ἡ Γαλλικὴ. Στὴν περιφήμη αὐτοβιογραφία του μετὰ τὸν τίτλο «Πῶς ἔμαθα νὰ γράφω» ἀναφέρει σχετικὰ: «Ἀλθῆνιν καὶ βαθεῖα μορφωτικὴ ἐπικράση σὲ μενα, σὰ συγγραφέα, εἶχε ἡ μεγάλῃ γαλλικὴ φιλολογία — ὁ Στανταλ, Μπαλζάκ καὶ Φλωμπέρ. Εἶναι πραγματικὰ μεγαλοφυεῖς λογοτέχνες, σπουδαῖοι τεχνίτες τῆς φόρμας. Τέτοιους λογοτέχνες δὲν ἔχει ἀκόμα ἡ Ρωσικὴ φιλολογία. Μπορᾷ νὰ πῶ, λοιπὸν, πὺς διδάχτηκα νὰ γράφω ἀπὸ τοὺς Γάλλους».

Ἀνάμεσα στὰ ἔργα τοῦ Γκόρκυ γνωστότερα εἶναι τὰ πεζογραφήματα «Μακρὸ Τσουντρα», «Θωμάς Γκορντέφ», «ἡ ὑπόθεση Ἀρταμόνωφ», «ἰσολκ», «Οἱ τρεῖς», καὶ ζεῦγος «Ὀρλώφ», «ἡ ἐξομολόγησι» καὶ «ἡ ζωῆ τοῦ Κλίμ

ΣΑΡΚΑΣΜΟΙ

Ἀνέκδοτα σατιρικὰ ποιήματα τοῦ Μάρκου ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ

(Γιὰ ἀνέκδοτα ἀπὸ ποιήματα ὁ ἀείμνηστος Μάρκος Τσιριμώκος, τὰ εἶχε βάλει σὲ φῆλο τοῦ λόγιου, ποῦ μᾶς τὰ παρέδωσε γιὰ δημοσίευση. Ποιητὴς ἀπὸ τοὺς πρὸ γακαρτικιστικὸς τῆς Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς, ὁ Μάρκος Τσιριμώκος, ποῦ μετὰ τὴν προσήλωσίν του στὴ μορφικὴ τελεότητα πρὸ πάντων, ἔχει χρεῖσει στὴ Μεσοελληνικὴ ποίηση ὑποδειγματικὸς στίχους, παλῖος συννεγάτης τοῦ Νουμά, ὅπου μετὰ τὸ ψευδώνυμο Στέφανος Ραμῆς ἐδουλοῦσε παιδαγωγικὸ Ὀμίλου, ἀγωνιστὴς ἀπὸ τοὺς πρὸ φασιστικὸς καὶ τοὺς πρὸ πιστοῦς γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ἦταν σ' ἄλλη τοῦ τῆς πνευματικῆς πολιτείας ἕνας ὡριανὸς ἀνθρώπος. Τὰ ἀνέκδοτα σατιρικὰ αὐτὰ ποιήματά του, ποῦ δημοσιεύομε σήμερα καὶ ποῦ εἶναι μιὰ ἐλεύθερη κραυγὴ μέσα στὸ μαῦρο σκοτάδι τῆς Τεταστο-αυνοστατικῆς σκλαβιάς, τὸ διατρανῶνουν καλλίτερα ἀπὸ κάθε τι ἄλλο).

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Οἱ στίχοι αὐτοὶ γράφθηκαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ξεθυμαῖνουν ποῦ καὶ ποῦ. Γιατὶ τοὺς ἔγραφα παρακολοθῶντας μετὰ ψυχικὸ σπαργαμὸ ἀπὸ τὸ Νοέμβριον τοῦ 1938 τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάντια τῆς Ἑλλάδας. Τέλος τοὺς ἀντέγραψα προσεχτικὰ στὸ τετραδῖο τοῦτο μετὰ τὴν ἐλπίδα, πὺς κάποτε θὰ δημοσιευθοῦν εἴτε ἀπὸ μένα τὸν ἴδιο, εἴτε — ἀν ἐγὼ δὲν ὑπάρχω πιά — ἀπὸ κάποιον φίλο μου. Ὅπου εἶναι ἀπαραίτητες ἱστορικὲς πληροφορίες, γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἡ κατάλληλη ἀτμόσφαιρα, γιὰ τὴν κατανόησι τοῦ σιχουρήγματος, τὶς δίνω σὲ ὑποσημείωμα.

ΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἡμῶνα μετὰ τὸν ἐαυτὸ μου ἀντάμα, κ' ἀπ' τὸ παράθυρό μου τ' ἀνοιγτό, στὰ χιλια κ' ἐνῆσκασια τοῖς τὰ ὄχτᾶ, εἶδα μεγάλο στὴν Ἀθῆνα θάμα...

Μὲ πόσινια πουκάμισα ντυμένοι καὶ πατελῶνια κίτινον χακί, σὺν πανθῆρια ποῦφθαν φασκῆ, στεκόντουσαν ὄρθοι καὶ κορδωμένοι

ΧΑΡΑ Κ' ΕΡΓΑΣΙΑ

νιοὶ καὶ κοπέλες κάμποσες χιλιάδες, κοιτάζοντας μετὰ βλέματ' ἀσπῆ, τὴ Λευθερία, μετὰ ζῦλινο σπαθί, δεξὰ — ζερβὰ νὰ κάνει τεμενάδες.

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Ἐμπρός! γιὰ νὰ ξερόμησι παιδιὰ, πᾶνε στὰ πράσιν' ἄλογα καβάλα, πράσινια νὰ φυτέψουμε κλαδιὰ καὶ δέντρα πράσινα μικρὰ — μεγάλα.

Τὸ πράσινο! τὸ πράσινο! παιδιὰ τοῦ νέου μας Κράτους σὺνθλο νὰ νίνε. Κιὰ πόσο — πόσο ἡ πράσινη καρδιὰ στὸν κόσμο θὰ χαρίσει τὴ γαλήνη.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Πρόετι ὁ καθεὶς ἐλιά, ἡ κ' ἀπιδ' ἀ, γαιόδεντρο, ἡ κ' πεῦκο νὰ φυτέψει. Ἄλλ' ὄχι καὶ σκυιά, γιὰτὶ παιδιὰ τὸ φύλο τῆς στὸ νοῦ φέρνει τὴ σκέψη

τοῦ ξεπεσμοῦ καὶ τῆς ντροπῆς, τοῦ πειρασμοῦ θυμίζει τὰ τερίπια, καὶ ἄλλα πῆναι ἀμωστία νὰ τὰ πείσ γιὰτὶ γινοῦν στὰ στήθια καρδιοχτύπια...

Ἐμπρός! στὴ νὰ ἐξόρμησι, παιδιὰ, πᾶνε στὰ πράσιν' ἄλογα καβάλα, τὰ πράσα — πράσα — πράσινια κλαδιὰ θάβει ἀπ' τὰ ἔργα μου τὰ πρὸ μεγάλα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Τὸ μένα σας προστάτη Μπάρμπα — Γιάνη, τὸν ἀνθρώπο, ποῦ μ' ἔλη τὴν καρδιὰ σὰς κάνει ὅσα θὰ κάνω κ' ἐγὼ κάνει, ἀκούστε τον μετὰ προσοχῆ, παιδιὰ!

Ἐκαστὰ πρῶτα, προσοχὴ ὄχι μορῶ. Καὶ τοῖα χρόνια τάχω καταφέρει νὰ βάλω στὸ ζυγὸ καὶ τὸν καιρὸ, χεῖμῶνα νᾶχουμε καὶ καλοκαίρι.

Δεῦτερο γιὰ τοῦ Κράτους τὴν ἀσφάλεια χιλιάδες στρατολόγησα φαφίδες, καὶ τῶρα ὄχι κατ' ἄγυρσινα κεφάλια δὲ βγάζουν σ' αἰμοῦδιὰ στοὺς καφενέδες.

Τρίτο — σὰς ἔκανα τὸν τουρισμὸ, ποῦ ὄργανωσε μεγάλῃ προπαγάντα, ξεδέβοντας χωρὶς λογαριασμὸ κ' ἀκόμα λογοκρίνοντας τὰ πάντα.

Θὰ κάνουμε σὲ λίγο κ' ὑπονόμους νὰ ρίχνουμε τὰ δισεκατομμύρια, τοὺς ἀναγκαστικούς, ποῦ βγάζω νόμους, τ' αὐθόρμητα ὁπαδῶν συγχαρητήρια.

Θὰ κάνουμε ξανά Μητροπολίτη, θὰ κάνουμε καὶ λαχανογάρ, καὶ ποῦ μακριὰ ἀπ' τοῦ Χάλεψ τὸν κομητὴ θάχει ὁ παρὰς, ποῦ θὰ χαλιέται, οὐρά.

Καὶ μ' ὄλο ποῦχ καὶ φροντίδες ἄλλες νὰ κάνω μελετὰ καὶ ποῦ μακριὰ, ἀντάξιος τῆς Ἑλλάδας, πὺς μεγάλες μ' ὄλα μας τεριασμένες Ἀποκρίες.

Τὸ Κράτος θὰ γορέβει σὺν ἀρκούδι σὰ θὰ χτυπᾷ τὸ ντέφι δυνατὰ, κ' οἱ μασκαράδες ὄλοι τὸ τραγοῦδι θὰ λέν — τοῦ Μπάρμπα — Γιάνη — Κανατὰ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟ

Ἄς ξελαρυγγιστοῦμε μετὰ τὴ Ζήτη! Κάτω ἀπ' τὸ γαλάνο μας οὐρανὸ ἡ Χώρα μας κοιλοπονᾷ γιὰ τρίτο πολιτισμὸ μεταβυζαντινὸ.

Τὸν ἐργομὸ τοῦ μᾶς τὸν λέν οἱ κοῦκοι, κ' ὅτι μᾶς πᾶν' στὸν πρῶτο του σταθμὸ πέντ' ἐργολάβοι κ' εἰκοσι τραμποῦκοι — ὄσοι μᾶς κλέβουν μετὰ γοργὸ ρυθμὸ.

Μὰ μιὰ, ποῦ μετὰ τὸ εὔλο (πὺς τὸν Κύρο) δὲν τοῦ δὲν λύσανε τὸν ἀφαλὸ, τὸ λέν κ' αὐτοὶ, ποῦ κάνουν (τρεῖς τὸ γύρο!) τὸ καλὸ καὶ τὸ ρίχνουν στὸ γιαλὸ.

Μὰ μιὰ, ποῦ μετὰ τὸ εὔλο (πὺς τὸν Κύρο) δὲν τοῦ δὲν λύσανε τὸν ἀφαλὸ, τὸ λέν κ' αὐτοὶ, ποῦ κάνουν (τρεῖς τὸ γύρο!) τὸ καλὸ καὶ τὸ ρίχνουν στὸ γιαλὸ.

Μὰ μιὰ, ποῦ μετὰ τὸ εὔλο (πὺς τὸν Κύρο) δὲν τοῦ δὲν λύσανε τὸν ἀφαλὸ, τὸ λέν κ' αὐτοὶ, ποῦ κάνουν (τρεῖς τὸ γύρο!) τὸ καλὸ καὶ τὸ ρίχνουν στὸ γιαλὸ.

Σὰ χτὲς καὶ σὺν προχτὲς τὴν πάσα μέρα νᾶχουμε πανηγύρια καὶ γιορτῆς, στὸ κάθε παραθύρι καὶ παντιέρα, καὶ προβολεῖς τῆς νύχτα καὶ φωτιῆς.

Νὰ καίγεται παντοῦ τὸ πελεκοῦδι, νὰ βνᾶλει ὁ τόπος ὄνομα γλεντζεῖ, σὰ θὰ νοοῖεβει νηστικὸ τ' ἀρκούδι καὶ βάλ' ἡ Ζαφειρίτσα φερετζεῖ.

Κ' οἱ λέοες

Η έρευνά μας

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΕΜΠΡΟΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Μιλά ο Α. ΤΑΣΣΟΣ

Ο Α. Τάσος, ο ζωγράφος και χαρακτήρας, ένα από τα πιο ρωμαλέα ταλέντα της νεότερης γενιάς είναι με το έργο του, πολύ γνωστός στο άγνωστο κοινό μας.

Δουλετής, όσο λίγοι, έχει άπλωσει με τη δουλειά του ο δόλος τις περιπέτειές του με τη μορφή της χειραγωγίας της ζωής. Το βιβλίο, το περιοδικό, την εφημερίδα, νόμιμη και παράνομη, το τυπογραφείο γενικά. Μαζί με λίγους άλλους ζωγράφους και χαρακτήρες είναι κι αυτός από κείνους που συντέλεσαν στο ξαναγέννημα της καλλιτεχνικής ρομέλης τυπογραφικής παράδοσης.

Καλλιτέχνης ζωντανός δεν έμεινε άσυγκλητος από το δράμα του λαού μας και μέσα στα χρόνια της σκληρής εξέθεσης έργα που ενοχλήσαν τον κατακτητή. Αυτό του κόστους, μαζί με το δασκάλο του της χαρακτηριστικής Γιάννη Κεφαλληνό και του Α. Κορογιαννάκη και Κανά λίγες βδομάδες στον Αδερφό. Πάνω σ' αυτό σύνομο θέλει πολλά να μάς πει. Τον βρούκαμε και του απευθύναμε το πρώτο ερώτημα:

— Ποιά είναν τα συναισθήματά σας, όταν συναντήσατε τον πρώτο Γερμανό στρατιώτη;

— Είτανε θυμάμαι Κυριακή πρωί. Οι στρατώνες του Ρουφ είχαν άδειασει γιατί απ' το Σαββατόβραδο κυκλοφορούσαν φήμες ότι έμεις θα παραδίναμε την πόλη στους Γερμανούς. Ποιά στρατιώτης Έλληνας δεχότανε στη συνειδησή του αυτή την ατιμία; Έτσι διαλύσαμε τους λόγους και σκορπίσαμε. Τα πιά μαύρα συναισθήματα βραβάνισαν την καρδιά μου καθώς ανηφόριζα την όδο Σταδίου ποδών έρμη. Σάν έφτασα στην Πλατεία Σύντάγματος, είδα μερικούς ανθρώπους εργατικούς πάνω στο πεζοδρόμιο να κτυπάνε κατά την Άκρόπολη. Λίγο τους παρατήρησα και κατάλαβα πως κάτι το φοβερό αντικρίζανε. Κότταξα κι' εγώ κατά κει κι' είδα πως στη γωνιά της Ακρόπολης πάνω σ' ένα ψηλό κοντάρι στην ίδια θέση που κυμάτιζε η σημαία μας, κρεμότανε η πολεμική σημαία του Χίτλερ με τόν άγκυλωτό σταυρό.

Στην όδο Φιλελλήνων συνάντησα τους πρώτους Γερμανούς. Δεν μου κάνανε καμιάν έντύπωση πιά. Πάντα όμως θα θυμάμαι τη βροδία που σκορπούσανε, ένα ανακάτωμα ιδρωμένου πετσιού και σίδερου. Έτσι θά πρέπει να βρωμιούσανε τα μεσαιωνικά τέρατα που σχεδιάζανε οι Γερμανοί ζωγράφοι το 1450.

— Ποιές πιέσεις δοκίμασατε από τις άρχες Κατοχής;

— Το κράτος θέλησε εκείνη την άνοιξη του 1942, να κάνει καλλιτεχνικές εκθέσεις. Η 'Αθήνα κι' όλη η χώρα ζύσανε κάτω από μιά τρομοκρατία αφάνταστη σε μέθοδες έπιστημονικές και σ' ένταση. Οι 'Ιταλοί και οι Γερμανοί μ' ένα σωρό μυστικές υπηρεσίες εξοντώνανε το λαό προσπαθώντας να ξεροδωτέρωσανε κατά πρώτο λόγο τις 'Οργανώσεις 'Εθνικής Άντίστασης. Η πείνα στο μεταξύ συμπλήρωνε το έργο του ζολοθρεμού της φυλής μας. Πώς λοιπόν μπορούσε να γίνει λόγος για εκθέσεις και παληγορία; Πρέπει ν' αναφέρω εδώ ότι οι καλλιτέχνες μας σταθήκανε στο ύψος τους και σαν Έλληνες και σαν πνευματικοί δόνητες του λαού. Αμέσως με την άγγελία της Α' Πανελληνίας Καλλιτεχνικής Έκθεσης βλάμαε κάτω το ζήτημα το εξετάσαμε απ' όλες του τις πλευρές κι' αποφασίσαμε την άποχή και τη διαφώτηση καλλιτεχνών και κοινού, για τους σκοπούς του κατακτητή γύρω απ' αυτή την ύπόθεση. Κυκλοφορήσα-

με μουσικά «άνοιχτο» γράμμα στους καλλιτέχνες, στους φιλότιμους και στο λαό. Στο γράμμα κείνο ποδναι μνημείο έθνικής αντίστασης, τονίζαμε: «... Πώς είναι δυνατό την ίδια στιγμή που οι φιλελεύθερες δυνάμεις της ανθρωπότητας σ' έναν τιτάνιο και χωρίς έλεος εξοντωτικό αγώνα έναντι του φασισμού θυσιάζουν τα πάντα έμεις να οργανώσουμε καλλιτεχνικές εκθέσεις; Πώς είναι δυνατό να ποδμε στην ύπόδουλη και μαχόμενη Εύρώπη, ότι ο φασισμός έκανε τη ζωή μας παράδεισο, ότι μόνο οι εκθέσεις μας λείπανε, που τώρα τις έχουμε κι' αυτές; Έλληνες καλλιτέχνες μη δώσετε τα όπλα στον κατακτητή να διατυμπανίσει με την προπαγάνδα του στα πέρατα του κόσμου ότι η νέα τάξη πραγμάτων οργανώσε τη ζωή στην Έλλάδα και τα πάντα βρίσκονται σε αρμονικές σγέσεις με τον 'Αξονα.» Η άπησηση της φλογερής αυτής φωνής είνανε τεράστια κι' ανταποκρινότανε στη διάθεση των καλλιτεχνών κι' έτσι οργανώσαμε μ' έπιτυχία την άποχή. Πολύ λίγες εξαιρέσεις γνωστών καλλιτεχνών είχανε που λάθανε μέρος. Χρήμα έπεσε πολύ, αλλά η γύμνια της έκθεσης σε καλλιτεχνικό ενδιαφέρο είνανε τέτοια, που οι κατακτητές δεν κάμανε καμιά ρεκλάμα κι' εκμετάλλευσή αυτής της Ιστορίας. Το κοινό πραγματικά έθασε με την άδιαφορία του το άμαρτημα αυτό.

»Όταν όμως άποφασίστηκε να οργανωθεί και δεύτερη περίοδο της έκθεσης είχαμε νέες συνθήκες που αντιμετώπιζαμε. Πετύχαμε απ' τη Διεύθυνση Καλών Τεχνών την ύπόσχεση ότι η έκθεση δεν θα γίνει ύπόθεση πολιτικής εκμετάλλευσης από τις άρχες κατοχής κι' ότι θα την μετατρέψουμε σε χώρο πούλησης έργων για να ζήσουνε οι καλλιτέχνες κι' αυτό είνανε παλιό μας αίτημα. Ωστόσο ρίξαμε το σύνθημα της συμμετοχής στην έκθεση αυτή με έργα που είχανε σαν θέμα την τραγωδία του λαού μας απ' τη φοβερή εκείνη πείνα. Κι' άλλοι καλλιτέχνες ασύθηρητα λάθανε μέρος στην έκθεση με παρόμοια θέματα. Η συμμετοχή μας είνανε η πρώτη έκδήλωση διαμαρτυρίας στον τόμο της τέχνης μας και ξέρουμε πόσο κοφτερό σπαθί είναι η τέχνη. Μιά μεγάλη σειρά έργων με περιεχόμενο την ανήκουστη τραγωδία του λαού μας κρεμαστήκανε στις αθώσες της έκθεσης και το κοινό ξαφνιασμένο εξέφραξε με πολλούς και θερμούς τρόπους την Ικανοποίησή του. Οι κατακτητές θορυβήθηκαν. Ο διαδότης, 'Ιταλός αξιωματικός Άγγελο, της κατασκοπίας, που τώρα η Έλληνική κυβέρνηση ζητάει την έκδοσή του σαν έγκληματία πολέμου, κατέθηκε με καρμπινιέρους και χωροφύλακες στο Μουσείο που στεγαζότανε η έκθεση, τη σφράγισε και κατάσχεσε τα επικίνδυνα έργα. Την άλλη μέρα διάταξε τη σύλληψη του καθηγητή Γιάννη Κεφαλληνό, γιατί είχε εκθέσει μια σειρά σχέδια με θέμα, άποσκελετωμένα από την πείνα πτώματα κι' ένα συμβολικό σχέδιο για την 'Αθήνα, που είνανε πιά χτυπητό από

τ' άλλα. Μαζί με το δασκάλο πιαστήκανε ο Α. Κορογιαννάκης, ζωγράφος και χαρακτήρας, γιατί είχε εκθέσει την «άποθιταίνωση», ο νέος Α. Κανάς, γιατί είχε εκθέσει μιά κηδεία έφιαλτικών ανθρώπων κι' εγώ γιατί είχα εκθέσει ένα θάνατο από πείνα ενός γνωστού μου έργατη απ' το Δουργούτι. 'Ακόμα είχα εκθέσει κι' ένα «κεφάλι τρελλού» που στάθηκε άφορμή έξωφρενικών ερωτήσεων στην φιλία μας. Ψύχραμα, λογικά θάλανα με μαθηματική ακρίβεια σχεδιάστηκε η έξόντωση του λαού μας. 'Η πείνα και οι έχτες λέσεις σταθήκανε τα μέσα για το σκοπό αυτό. Ο γνωστός γερμανικός σαδομικός βροχέ στη χώρα μας άπιθανους τρόπους Ικανοποίησής του.

— Θεωρείτε το γερμανικό λαό υπεύθυνο για τα άσχημα της Κατοχής ή μόνο τους άρχηγούς του;

— Δυσκολεύομαι στην άπάντηση. Θεωρώ υπεύθυνο κατ' άρχη τον διεθνή καπιταλισμό που δημιουργήσε, χρηματοδότησε και ένισχυσε με πάθος τη δυναμική βία του φασισμού σαν αντίρροπο της προόδου και του πολιτισμού. Θεωρώ άποθύνη και τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία, που με τη θεωρία του «ικριότερου κακού» πρόδωσε τον αντίφαστικό άνθρωπο των μαζών κι' άφινοντας διασπασμένες τις λαϊκές δυνάμεις ένοιξε το δόδο στο άγνωστο χιτλισμικό. Η Ιστορία σ' αυτό το ερώτημά σας έχει καταλογίσει τις ευθύνες. Οι άρχηγοί και οι συνεργάτες τους ευθύνονται για τα έγκλημά τους, αλλά κι' ο γερμανικός λαός θα πληρώσει και θά πληρώσει άκριβιά.

— Πώς βλέπετε την άνσταση του λαού μας έναντι στον κατακτητή;

— Η αντίσταση του λαού μας στάθηκε η συνέχεια της παράδοσης των άγώνων του για τη λευτεριά από τα παλιά χρόνια. Νομίζω όμως ότι το στοιχείο της θυσίας και του ήρωισμού στον τρωινό αγώνα έλαβε άπιθανες διαστάσεις. Χαρακτηριστικό της αντίστασής μας είνανε η άπόλυτη συνειδητοποίηση της μεγάλης μάζας και η ολοκληρωτική συμμετοχή της χωρίς καζάρεματα στις θυσίες.

— Ποιές φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

— Πριν απ' την Κατοχή η διχτοκρατία προετοίμασε τον πνευματικό έσπεσμό. Λίγοι είναι οι καλλιτέχνες που δουλέψανε δημιουργικά στην τέχνη τους. Η τέχνη της παρανομίας στο διάστημα της Κατοχής θά μείνει σαν ντοκουμέντο του 'Εθνικού Άγώνα. Η πνευματική διάσπαση τόσων χρόνων θάχει μιά ένδραση στην τέχνη. 'Αλλά κι' ο έντατικός παλμός τόσων άγώνων και τόσων θυσιών θά διαφοροποιήσει, είμαι βέβαιος, την ποιότητα της συγκίνησης του καλλιτέχνη και θά φέρει στο πρώτο πλάνο τον άνθρωπο που παραμένει το μνημειακό θέμα κάθε ζωντανής και μεγάλης τέχνης. Ο πραγματικός δημιουργός έπηρεάζεται από τη ζωή. 'Απ' το ταλέντο του θά εξαρτηθεί άν τη ζωή αυτή θά την μετουσιώσει σε τέχνη. 'Αν ναι, τότε η τέχνη της έποχής μας θά συμβάλλει άποφασιστικά στην άνοικοδόμηση ποδναι σήμερα.

— Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο άντικτυπος της Κατοχής στο πνευματικό μας μέλλον;

Το έλληνικό άφηγημα

Τ Ο Ρ Ε Μ Α

Του Κοσμά ΠΟΛΙΤΗ

Χα ήμας ούρλιάζουν τα σκυλιά, μπορεί να ούρλιάζουν απ' την πείνα. 'Ισως κι' από χαρά που βρήκανε να τραγανίσουν κάποιον κόκαλο από άπιθανο φοβίμι.

Κανέννας δεν κατάλαβε ποτέ γιατί ούρλιάζουν τα σκυλιά, κανέννας ζει μονάχα για τόν έαυτό του με μιά ψυχή λιπή. Λιπή σαν τη άποψινό φεγγάρι. Και η τσουχτερή αύγη πάνω στο Διαβόλο-ρεμα, τό πικροχάραμα πίσω από τό μαδημένο 'Υμητό—κάπου πρέπει να βρίσκεται κι' αυτός, δε φαίνεται η ράχη του από τό καταλωνισμένο ρέμα. Μόνο που άντικτύρο ξεχωρίζουν πιά τα Τουρκοβούνια.

Κάτι σά νάτριξε, εύκολα τριματίζεται το χόμα στον ξερότοπο αυτό που δεν τόν καταδέχονταν ως και τα σκυλίκια.

Μέσα στο σκοτεινό βουθούλωμα, ίδια ρηχιά σπηλιά, πλάι στο χαματένιο τοιχαλάκι, κούρνιαζε ο 'Ηλιος μισοκοιμισμένος, με τόνα μάτι του άνοιχτό. 'Ανοιξε και τό άλλο μάτι.

— Μίλησες; κάνει του μικρού που καθότανε δίπλα του άνακούρκουλα.

Ο μικρός δεν άποκρίθηκε. 'Ανασήκωσε τό γιακά του σακακιού του κι' άπόμεινε στην ίδια θέση, τη ματιά του καρφωμένη έκει μπροστά στο ρέμα που από γκρίζο άρχιζε πιά να κινιριζέι.

— Τσούζει λιγάκι, εξακολουθήσε ο άλλος. Πόσες έχομε σήμερα, έφτά ή όχτώ του μήνα; Ο Σπετθέρης μπήκε με ψυχρούλα. 'Εσύ, βρε φοικαριόρη Βασιλάκη, δεν καννίζεις, ή; — άμ βέβαια, θά κάμεις τα μυστάκια σου! Μά εγώ θ' ανάψω ένα ταλάνικο μπας και ζεσταθώ. Δέ θ' άργήσει νάρθει κι' ο λεγάμενος.

Στη λάμψη του σπέρτου, ο μικρός έσμιξε τα φρύδια κοιτάζοντας τόν πλάιόν του. Ο κανπός του τοιγάρου έθγαινε απ' τη σπηλιά σά να τόν ρούφαγε η αύγη. Μιά μωρωδιά ξερού γαρούφαλου γέμισε τό βαθούλωμα.

— Μπάρμπα, είναι σίγουρο πως θάρθει;

Ο 'Ηλιος άνέθεσε τό πάνω γέλι κι' έφτυσε πετώνοντας τό σάλιο του λοξά, μέσ' από την τρύπα που άφηνε το χαλασμένο του σκυλόδοτο.

— Και βέβαια θάρθει! 'Όσο κι' άν γύριζε φές βράδυ από τα βέρνα σε ταβέρνα, μπροστά ή ρομβία κι' αυτός έξοπίσω με τό Λεμονή. Στις έντεκα ήρθε στο σπιτι και τό συμφωνήσαμε.

— Στις έντεκα;

— Τάχει καλά με τό λοχία τό Τζάκομο, καμιά περίπολο δεν κοτάει να τό μιλήσει... Κι' έξ' άλλου, ξέρουμε πως ο Μπατής δεν έχει παραδώσει τό πιστόλι του. Αυτό μετράει.

— Το κρατάει πάνω του;

— Τι θές, να τό κρεμάσει κάτω απ' τα κονισιατα σά νυφικό στεφάνι;... Προχτές, στον καφενό του Τζούμα, τόνθαλε και τό σκαλίτζε, κάπου έμπλεκε ή ρόδα. Πάνω στην ώρα μπεινουμε τέσσεσери Ταλιάνοι.

— 'Ω! έκανε ο μικρός με άγωνία.

— Θάρεις του κάμης καρφι; Διάταξε τό Τζούμα: «μιοή για τό παιδί.» 'Επειτα πάει στο τραπέζι τους και λέει: «σκουζάτε» — κι' άρχισε κάτι να τούς έ-

ξηγά με τα ψευτοταλιάνικά του δείχνοντας τό πιστόλι. Το ψαχουλεύανε κι' εκείνοι και λέγανε «κοζι, κοζι». Τόχωσε πάλι στο ζωνάρι. Τότε γυρίζει και μάς κάνει: «βρέ παιδιά, μά τό Θεό, άν ήταν Γερμανοί θά τούς την άναθεα. Μά τοῦτι εδώ, ποιός καταδέχεται!» — κι' άρχισε πάλι τις μαλαγαανίες με τα ψευτοταλιάνικά του.

— 'Ω! θάμαζε τώρα ο Βασιλάκης. Τόπε αυτό: «ποιός καταδέχεται!»

— Τους ξέρει από τό μέτωπο, κάμπσοσος από δαούτους ξεθράκωσε στο Πογραδέτς — ή, νάχα κι' εγώ τα νιάτα του δε θάχανα ένα τέτοιο πανηγύρι.

Ο μικρός τον στραβοκοιτάζε με κάποια περιφρόνηση:

— Δεν τα παρατάς, μπάρμπα 'Ηλια!

— 'Εκείνος έκανε πως δεν καταλαβαίνε.

— Τώρα — συνέχισε την όμιλία του — νταραβερίζεται με δαούτους, με τό Τζάκομο, κονσέρβες, παρμεζάνες, ρύζια, κανένα όπλο που και ποῦ. Μάζωξε κάμποσα λεφτά. Τι άπομεινανε; Τα πίνει όσα θγάνει... Μονάχα μνή του πείς για Γερμανοί: τούς έχει άχτι. 'Ετούτοι, λέει, δε μάς αφήσανε να ριζόμε στη θάλασσα τόν 'Ιταλό. 'Ε, λέει, δε θάρθει κείν' 'Ιταλό.

— Τάχει με τούς δικούς μας, με κάτι σταυρωτήδες που παρατήσανε τα παιδιά στο μέτωπο και φύγανε με τ' αυτοκίνητα. Εϊδεμή, λέει, θά κρατάγαμε τό Γερμανό.

Τό παιδί, άμίλητο, κοιτάζε μπροστά του τό χορτάρι που τώρα καλά, γυαλίζε πρασινοκίτρινο άσμη, πασπαλισμένο από τ' άγιάζι πάνω στις πλαγιές. Ούτε μιά φωνούλα ούτ' ένας στεναγμός μέσα στο ρέμα. Τό φτωχό κομάτι τ' ουρανού, αυτό που άφηνε να φαίνεται ο θόλος της σπηλιάς, έπιανε να ροδίζει από ξεβωρο που είνανε. Πιο κάτω πίσω από τό ρέμα ξεβούμαινε η άπχνη άνακουτρωτή κοματιασμένη, μπλεμμένη πάνω στα τηλεγραφόβουλα σά νάτανε ξαντό από μπαμπάκι. Μιά παραπλανημένη άκριδα πήδηξε δυό - τρεις φορές πάνω στο χόμα για να ξεμουδιάσει, τέντωσε τα φτερά της και χάρθηκε πετώντας μονοκόμματα.

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

— Μπάρμπα, είν' αλήθεια, καθώς λένε. πως ο Μπατής κρατάει πάνω του τό τίμιο εύλο; Και πως γν' αυτό κανέννας δε μπορεί να τόν σκοτώσει;

κανε χαρούμενα τό άγόρι. — Δεν ξέρω. Το καλό που σου θέλω κοίταξε τη δουλειά σου και μην ανακατώνεσαι με ξένες ένιες, τό άποκρίθηκε κοφτά ο θεός του.

Η κάφτρα του τοιγάρου του άγγιζε πιά τό δάκτυλο. Τρόβηξε μιά τελευταία ρουφιά και τό πέταξε μέσα στο ρέμα.

Κάποια γυναίκια φωνή άκούγόντανε ψηλά, πάνω απ' τα κεφάλια τους. Μακριά, ένα κακάρισμα. Το Διαβολόρεμα ζυπνούσε. Η γυναίκια φωνή δε σόπαινε, με κάποιο τάχε, τα λόγια βγαίνανε άραβιαστά δίχως να φτάνουνε καθαρά ως εδώ κάτω μέσ' στο ρέμα.

— Η κυρά Μαρία, μωρμούρισε ο 'Ηλιος.

— Ο μικρός άπόμεινε σκεπτικός. — Μπάρμπα 'Ηλια — του λέει σε λίγο — ξέρεις, εγώ θά μένω έργνης άμα μεγαλώσω. Δέ θά παντρευτώ. Νά, όπως ο Μπατής. Τι κατάλαβες έσύ; 'Όλο στο σπύτι έχεις τό νού σου, για τούτο δεν κατάφερες να γίνεις κάτι, ν' άκούσεται. Νά, όπως ο Μπατής.

— Τι έχει να κάνει βροή ή παντριά; Πρόσεξες τη ματιά του; Κάτι έχει στη ματιά του ο Μπατής — να, θάρεις πως ψαχουλίτζε την καρδιά σου και σου παραλύει το κουράγιο, εκεί, στα θάβια, μέσα στη δίπλα που τόχεις φυλαμένο. Κατάλαβες;

— Ναι, κούνισε τό κεφάλι του ο μικρός κι' έκανε κάτι να τού πει άκόμα.

— Σώπα! τόν έκοψε ο θεός του με μιά χειρονομία.

— Έγειρε πλάι τό κεφάλι του κι' άφουγκράστηκε:

— Κάποιος έρχεται. Πατμασιές κατηφορίζαν πάνω στην πλαγιά. Μπροστά στο άνοιγμα παρουσιάστηκε ένας άντρας. Λιγνός, μαυριδέρος, μέτρο άνάστημα Φοροδότη κοστομύ καφετί με ρίνα, τό μεσάτο σακάκι του της ώρας και ή καφετιά ρεπούμπλικα έγερνε στο δεξι αυτί. Το μούτρο του τσοακακωμένο, αζύριστο πάνω από δυό μέρες.

— Καλημέρα! λέει με κέφι. Ποιός είναι ο μικρός;

— Ο γιός της άδεοφής μου της συχωρεμένης, θυμάσαι, που πριστχκανε τό ποδάρι της... Καλό παιδί. 'Έχει όρεξη για δουλιά. Δεν έφερεις τό Τζάκομο μαζί ή σου; Βρέ Μπατή, θά σε φάνε τα γλέντια.

— Είσαι κορόδο, θρέ! Ο κόσμος κάνει άνάσταση κι' έσύ κοιμάσαι. Ποιός Τζάκομος, μωρέ; Ο κόσμος κάνει άνάσταση, δε χαμπιρίζεις; 'Υπόγραψε ή 'Ιταλία. Παραδόθηκε.

Δέ φοροσε κολάρο ούτε κραβάτα και καθώς μιλούσε τό καρδύ του άνευκατέθεσανε ξεπεταγτό. Ο 'Ηλιος κι' ο άνειψιός του τόν κοιτάζανε χαζοί.

— Βρέ τότε το Λοιδίνο τα μεσάνυχτα. Σκαμπάζεις; Βλέπεις κανένα 'Ιταλό να τριγυρνά; Παραμένεις πέντε, κοντά έξη πιά με την παλιά! Μόνο δυό - τρεις σκοποφαναρωθήκανε. Ζήτησαν ρούχα να ντυθούν πολιτικά, οι άλλοι κλειστήκαν στις καζένες... Τι κάθασε και συλλογιέσαι; Τ' είναι, μωρέ, μεγαλοδοξιά ή άνάσταση; Μίλα, μωρέ, τί συλλογιέσαι;

— Βρέ! Κόλπο του Μπατή! Έ-

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Η συνέχεια.

Η ποιητική μας κληρονομιά

“ΖΗΤΩ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ”

Του Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Σὺρ' τε, στίχοι μου, σὺρτε τυπωθεῖτε. Δὲν εἶν' πουλιὸν στὸν κόσμῳ ἀφοριστάδες. Βουβοί, σθυσμένοι, πᾶν' οἱ ὑποκριτάδες. Καὶ σείς 'μπορεῖτε τῶνα νὰ φωνάτε. Λεύθεροι στίχοι, ἐλεύθερα 'μυλεῖτε. Σηλητέψετε ὀλοῦθε τῆ ἀσημάδες. Παρόμοια σὲ λαϊκοὺς ἢ σὲ παπάδες 'Εμπαίζετέεσθου τὲς εἰδέετε. Στὴν Αἴγυπτόσας ὡς καὶ σείς κρυμμένοι, 'Αννέλος καὶ σ' ἑσᾶς φέρνει τὴν εἰδηση' ἄ'Ελάτε, σᾶς φωνάζει, εἶν' πεθαμένοι «Οἱ ζητούτες νὰ πνίσουν' τὴ συνείδηση». Σὺρ' τε στίχοι μου, ἐβᾶτε παρησία, Καὶ φωνάζετε «Ζήτω ἡ Ἐλευθερία».

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΥΡΤΕΙΑ

Χαριτόθρυτη Ἄγυρτεία, Σὲ μισῶ μὰ σὲ θαυιάζω! Ἦ μεγάλη σου ὁπασία Μὲ σασιζέει καὶ τοισιάζω' Γιατὶ ἐσύ, Κυρὰ τοῦ Ἄδῃ, Βασιλεύεις στὸ σκοτάδι.

Σὺ στὸ φόρο προβοδόνει. Καὶ τριγύρω τοῦ μαλώνει. Ὅσα μπαίγνια εἶναι στὸν τόπο' Καὶ τοῦ κάνει ποδοστάσι Ν' ἀνεβῆ νὰν τὰ γελᾶση.

Σὺ, μαστόρσισα, τοῦ φτιάνεις Λόνια πλᾶνα ὑποκρισίας, Φίλο τοῦ Ἀσοῦ τὴν κάνεις, Τῆς Πατοῖδος, τῆς θοποκείας' Καὶ τοῦ βᾶνει εἰς τὸ νερί Τοῦ προδότη τὸ μαχαίρι.

Τὴν ὑπὸ πηλῶ τοῦ ππαίνεις Τῶν νυδαῖωνε διπλοστάσι τῶν' Κ' ἔτσι ἀλαγὰ τοῦ πνὲ στένειε Φτῆσιλό τοῦ κᾶνισιά τοῦ, Ποῦ σ' ἀρᾶ τὴν δίνει θισία' Ὅσα οὐράνια, ὅσα θεαία!

Χαριτόθρυτη Ἄγυρτεία, Πῶς δειλιάζει τὸν ἐπυτόσου! Πῶς μὲ τόση ἀδιασποία Ἄτιμιὰς τὸ πρόσποσου! Ἐνα ὄχ τὰ συμφερόντάσου

Δὲν εἶν' τάχα κ' ἡ ἀνθρωπιάσου;

Πῶς βασιτῆς τὴν ἐντοπή, Κουτσουνέζυλο νὰ βάνεσαι Τοῦ γυδαίου μας νὰ σὲ ντῆν! Πῶς μπορεῖς νὰ μὴν ἀισθᾶσαι Κἀτί τί στὰ μάγουλά σου, Σὰ νὰ σῶλεγε ντροπιάσου.

Ἄπο κούρη! σὲ ταβέθνα Προβατέεε καθυβὲν ἀνύστη Σκυλονλύθουσε τὴ στέρνα Τοῦ μπεκοῦ ποῦ σ' ἐνεῖ σύστη. Καὶ τοῦ πίνεις τὴν πορὸδ τῶν, Γιά τὴ βρωμυπόληψή του!

Ν' ἀκουστέεε! Ἰσοῦ ἡ μανία Ποῦ κρατῆί τὰ λονικά σου «Πάρι ὑπόληψη κᾶνισία» Κ' ἄν ἄκουσε καὶ ντροπιάσου! Ἐστὶ ἡ Ἀσίμουσε σοῦ βλιᾶζει, Ποῦ σ' ὠθεῖ καὶ σὲ λυσιάζει.

Λυσιασμένε κατακᾶνῆ! Ὁ ἄνλος ἀῖσιος σὲ βασιάνεται' Σοῦ γελᾶ ἰεῖσ' στὸ μωπάτσι Σὲ νιουγίζει, σὲ σιναιίνεται. Ἐνῶ εἶναι δονῆς τιμιέον Εἰς τὰ μάτια τῶν τσιέων.

1 ΔΩΔ.

Η Γ Λ Ω Σ Σ Α

Κ' ἐγὼ εἶμαι σύμφωνος, τόσα γιά γλώσσα, νὰ ξαναστρέψωμε Στ' ἀρχαία τόσα.

Ποῦ μεταγενέστερος Ἄπο ἐκείνη Τὲς ἐμιλούσανε Ὅρφοι καὶ λίνιο.

Τῶν παλαιῶνε μας Λόγια ὠραία, Ποῦ τὰ μιλούσανε Μὲ γλώσσα ἀρχαία.

Καὶ πρὶν ἐκείνωνε Ἦταν οἱ Νωαῖοι Καὶ ποῖν ἐκείνωνε Οἱ Ἄδαμιαῖοι...

Ἄλλὰ δὲν πείθουμαι Πῶς Παλαιοί μας Ἦτανε οἱ Πνίδροιοι Καὶ οἱ Ὀμηροί μας.

Σὲ τούτους τοσὸ ὕστερους Πνέπει νὰ Ἰσοῦμε, Νᾶν τοὺς ρωτήσωμε Πῶς νὰ μιλοῦμε.

Ἐκεῖνοι, καὶ ἄλλοι μας Πρόγονοι ἀρχαῖοι, Ὡς κ' ἐκεῖνοι ἦτανε Σάν κ' ἑμᾶς νέοι.

Γιά νὰ ἡσυχάσωμε Βεβαιωμένοι Πῶς δὲ μιλοῦμε Γλώσσα φθαρημένη.

Ποῦ ἐκαταγόντανε Ἄπο ἄλλους πάλι Μὲ πρωτεριάτητα Ποῦλοῦ μεγάλη.

Ἄλλῳδς, καλότυχε, Τί ἦθε' ὠφελεῖ Ἦ ἀνογία γλώσσα μας Ἦ ἑλληνική.

Ἄνοιξε φιλτατε Κύρ Μαρκορά Τὰ λεξικά μας Τὰ ἑλληνικά.

Ἄν ἀρχαιότεροιο Ἄλλοι μποροῦνε Νὰ μᾶς ἐνάγουνε Καὶ νὰ μᾶς γδουδνε:

Καὶ θὰ εὖρης βέβαια Τὴν κάθε λέξι Παραγογούμενη Ἄπο πεντέξη.

Πνέπει δθεν ναῦσοομε Ἐκειοῦσε τοσὸ πρότους Σ' ἐκειοῦσε νὰ μάθωμε Τὸ λεχτικό τους.

ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Του Γιάννη ΡΙΤΣΟΥ

Γιορτάζει ὁ ἥλιος τὴν Ἀθήνα μας. Λουστράει τὰ παραθυρόφυλλα, τοὺς τοίχους. Χυμᾶει στὴν ἀσφαλοῦ γυαλί-καθρέστη, λούζει τὴς ἀκακίες ἀπ' τὴν κορφή δὲς τὰ νύνια ξανακαυοῦνῶνε τὴς παράγκες, κοεμάει φλουροὺς μέσα στὴς πιανοθήκες, βάνει δυὸ δάντυλα γοντρό γουσαῖο ἀκρη-ἀκρη στὸν τοῖνο τῆς αἰλῆς. Μοσκοβολᾶει ὀλοῦθεε λεβεντιά τὸ ποῦ. Περνάει ἔντα κᾶρο φοστωμένο παλιολασιόσινε, λαμπροκᾶνε οἱ λαμπρίνε ἀτόφοι μάλαμα. Σὺβρεγεται νὰ ρωτᾶει:

— Ἐ, πᾶσοῦμα, ποῦ τὸν πᾶς ἔδην σπῆ τὸν ἥλιο;

Καὶ δόστω, ντᾶνκα-ντοῦγκο, οἱ λαμπρίνε κούβουινίζου. Ὁ κροστοσῶσε μεσκαλώνεται. Τὸ ρίχνει στὸ τρανοῦδι:

«καροστέρη τράβα σοα νὰ ὑᾶς πᾶς γιά τὰ Πατῖσα»

Ἄπᾶνου ὁ οὐρανὸς φροδῆς - πλάτῶς κᾶι πεντακάθαρῶς, ἀσῖ-πῶς νυδιᾶτικο πεντᾶνι πλυμῆνο μὲ τὰ γέοια μῖσε εἰκοσάνοσινε ρομῖαε, πέντε βολῆε περσοσιένο ἀπ' τὸ λουλάκι. Καὶ κᾶι σπὴν ἔκρη, ἀπάλευτα καὶ κᾶτασποα τρία κᾶλοθῆσιένα σῖνυσεσᾶ. Ἐσορεῖ καὶ κᾶποτέρῖνε τρία στρουμποῦλά νυνῆκαλα ἀνυνελοῦδῖα νὰ νύνῶνε τὰ δᾶντυλά τοῖς μῆε στὸ βάζο τοῦ ἥλιου καὶ νὰ γλεῖφουνε τὸ μῆτι.

Κᾶτι σθανᾶει μῆε στὰ πλευρά σου, τρανᾶτῆι τὴν καρδιά ἡ γαρά. Θέλειε ν' ἀνοῖξειε τὴς μοῦντεσ σου καὶ νὰ μοῖρασειε ἄνε στὸν κόσμο. Θῆε νὰ σκουνητέεε κᾶποιοι στὸν ἀνκῶνα καὶ νὰ τοῦ πείε: «Βλέπειε-Βλέπειε!» — Ἄνᾶτο ὁ ἥλιος. Σᾶν δταν εἶσαι στὸν κῖνηματογρόφο καὶ βλέπειε μῖα ὁμορφή σκῖνη καὶ σκουνητέεε τὸ διπλᾶνὸ σου νὰ μοῖρασειε μᾶζὶ τοῦ τὴν ὁμορφῖα καὶ τὴ γαρά γιά νὰ μπορεῖε νᾶν τὴ γαρεῖε ἔτσι διπλά. Μὰ βλέπειε τότεσ πῶς ὁ ἄλλος εἰθεσιένοσ ἀπ' τὸ νᾶγτο τῆς μέρας ἔχει ἀποκοιμηθεῖ. Θαυμάζουνε τὰ μάτια σου, πῆε ἀπὸ πίκουα, πῆε ἀπὸ ντροπή.

Κ' οἱ ἀνθρωποῖ, νᾶ, σκυμῆνοιοι ὀλημῖοι Ἰδρωκοπᾶνε σᾶν τοὺς ζευγάδες μὲ τὰ μάτια κᾶλλημῖενα στὸ χῶμα δίγωε νὰ βλέπουν πᾶρα-κᾶι μῖα συντροφιά ἀπὸ πεπατοῦνεσ ποῦ ἐκρυφαῖνουνε τὸν κόσμο μὲ τὴς κόκκινεσ ζητωκραυνεῖε τους.

«Βλέπειε; Βλέπειε;». Τὸ τενοῦμένο δᾶντυλο — ἡ ψυχῆ — ποῦ δειγνῖει. Φτεροκοπᾶει ἕνα τρανοῦδι δὲ ὀλόγουρα. Δὲν τ' ἀκούε; Θυμᾶσαι τότεσ ποῦ διαβάζαμε... Σὲ ποῖδ βιβλίο; Τότεσ ποῦ γινῶταν σῖνεδοῖαση στὸ σπῆτι τοῦ γιατροῦ. Κ' ἔξω σπὴν αἰθουσα ἀναιονῆε, πᾶσομενε ἡ Μάννα τοῦ Γκόρκου μ' ἕνα κᾶσαροῖλι στὰ χέροια, γιά νὰ φάει ὁ γιόε τῆς σᾶ θᾶ τέλευε τὴ ἐβουεῖα.

Τὴ παστροκά ποῦταν κᾶι μῆσα. Τί ἦσῖα. Ἦ μᾶννα στέκοταν καὶ κῦταζε. «Δὲε μᾶτια μ' τί λοῆεσ πρᾶμᾶτεεε βροῖσκουνητα στὸν κόσμο». Ἐτοῦτο τὸ τραπέζι. «Ἄμ ἡ καρέκλα μὲ τὰ στολίδια... Ἐνα τετράφωροδο πᾶσοῦβρο. Μπαῖνε τετασῶνωεσ ὁ ἥλιος στὸ πᾶτωμα. Γυαλοκοπᾶει τὸ χεροῦλι τῆς πόρταε.

— Μπᾶ, μπᾶ, τί πρᾶμᾶτα μαθεῖ...

Πᾶνονε δειλά κάποιο βιβλίο στὰ χέοια. Τὸ ξεφυλλίε. Ἐχει ζωγραφῖσιένεσ πεταλοῦδεε...

— Γιά δέε, γιά δέε... Ἐτοῦτο ἔδῶ τὸ ζῶδι εἶνε ἰμᾶ δὲλάκερε ζητωκραυνεῖε τους — τίε δλοκαῖ-νουργεε ζητωκραυνεῖε τους. Καὶ τότεε, βέβαια, θ' ἀκούε ὀλοε ὁ κόσμοε.

δια... Ἄ, ναί, καλέ. Εἶναι πεταλοῦδεε. Γιά δέε...

Χαυογελᾶει βαθεῖα καὶ συλλογιέται περιμένονταε τὸ γιό τῆε:

— Πῶσα ὁμορφή πρᾶμᾶτα, βροῖσκουνητα στὸν κόσμο, ποῦ περῶνε κᾶθε μέρα μπροστᾶ στὰ μάτια μας καὶ μῆε μῆδᾶ τὰ νοῦα-με, μῆδᾶ τὰ βλέπουμε...

Πάλι γαυοῦελαῖε στοχαστικά πᾶνου στὸ βιβλίο μὲ τίε πεταλοῦδεε. Ἄ, τότε εἶρε. Μῆσα κᾶι ὁ γιόε τῆε καὶ ὁμορφή εἰομᾶ-ζειε μᾶζὶ μὲ τοὺε ἄλλουε... καί...

— Ἄχ, θεῖ μου πότεεε πᾶ δᾶ ἔαστερωσεῖε τὸ μᾶτι κ' ἡ ψυχῆ τ' ἀσθροῦνε νὰ εἰσπερῶσειε πᾶ γιά πᾶντα ὁ οὐρανὸε...

Πᾶνε ἀπᾶνω τὸ κᾶσαροῖλι μὲ τὸ φαῖ τοῦ γιοῦ τῆε: «Ἄογῆ. Θᾶ κρῶσειε τὸ φαῖ τοῦ. Πάλι πᾶνω-μένο θᾶ τὸ φαῖ. Μᾶ... νᾶ. Δὲν πειράζει. Θᾶ ἔαστερωσεῖε κ' ἡ ψυχῆ κ' ὁ οὐρανὸε...»

Ἐκεῖ ἔξω, μῆε τὸ φῶε τῆε Ἀθῆναε, πενοῖν μὲ σῖνεδοῖα τρία παλληκᾶρια ἄλυσοδεμῖενα, σκῖνεσιέμενα.

— Τί εἶναι; Ποιοῖ εἶναι;

— Εἶναι αὐτοῖ ποῦ τῖνάξαν στὸν ἀγῆρα γερμᾶνικά καράθῖα καὶ σῖνεδοῖοροιο, αὐτοῖ ποῦ ἀφῆσανε δουλεῖεε καὶ φομῖλιαε, καὶ ὀλάκερα χροῖνα νηστοῖο, κῖουρε-ὀλάκρηδεε, γυμνοπόδοιο, χῶνα τὸ αἶμα τοῦε πολεμῶνταε γιά τὴ λευτεριά. Εἶναι τὰ παιδιᾶ τῆε Ἀντίστασεε. Τὰ παιδιᾶ τοῦ λαοῦ, τὰ παιδιᾶ μᾶε.

— Ποῦ τοὺε πᾶνε;

— Νὰ τοὺε σκοτώσωνε.

— Γιατί;

— Ἀπῆ' νᾶι τῶρα ἡ «λευτεριά».

Βουρκῶνε ὁ οὐρανὸε. Τὰ τρία ἀγγελοῦδῖα κῖουροβᾶλιζουνητα ἀπ' τὰ σῖνεφᾶ. Χτυπᾶνε τὰ παραθυρόφυλλα. Ἦ Μάννα τοῦ Γκόρκου κῖνεῖε τὸ βιβλίο μὲ τίε πεταλοῦδεε.

— Μπᾶ, λέε. Πῶε ἄλλαξε μονομᾶε ὁ καιρόε. Τί κρῶε. Ἄνεθᾶζειε τὸ μαῦρο μᾶζὶε τῆε ὡε τὸ κεφάλῖ καὶ σῖνεκῶνεταε σπὴν καρέκλα τῆε.

Στὴν ἄλλη κᾶμαρα ὁ γιόε τῆε κ' ὁ γιατρόε καὶ τ' ἄλλα παιδιᾶ τοῦ λαοῦ, κῖουνετιάζουνε:

— Πρέπει νᾶ...

Σφῖχτέε οἱ γροθῖεε τους πᾶνου στὸ τραπέζι, σᾶ νὰ δῖνουνε τὸν ὄρο τοῦ Μακρυγιάννη:

— Ποῦ τὸ τσᾶκῖοεε αὐτὸ τὸ χέρι;

— Στὸ Μισολόγγι.

— Ποῦ τὸ τσᾶκῖοεε αὐτὸ ἐγῶ;

— Στῶεε Μῦλουε τοῦ Ἄναπλιοῦ.

— Γιατί τὰ τσᾶκῖοεε;

— Γιά τὴ λευτεριά τῆε πατριῶδεε.

— Ποῦναι ἡ λευτεριά κ' ἡ δικαιοσύνη; Σῆκῶ ἀπᾶνοιο.

Σφῖγγουνε πῖοτερο οἱ γροθῖεε, κ' ὀλεε μᾶζὶ οἱ καρδιῖε μᾶ πᾶ-τρῖνη γροθῖεα ποῦ ἀστροφᾶτε μ' ὀλη τῆε ἀγριαν ὁμορφῖα τῆε, μ' ὀλη τῆε μεγάλη ἀπόφᾶση.

Μεθαῦριο, θ' ἀνοῖξειε τρυφερά ἡ παλάμη νὰ χαιδέμῖε, θ' ἀνοῖζουνε τὰ παραθυρόφυλλα στὸν ἥλιο, θ' ἀνοῖζουνε τὰ πνεμῖοια στὸν ἀγῆρα κ' ὀλεε οἱ μᾶνεεσ θᾶ ρῖζουνε ἀπ' τὴ ρᾶχη τοῦε μᾶρο τοῦε μᾶζὶ καὶ θ' ἀνοῖζουνε τὰ βιβλία μὲ τίε πεταλοῦδεε — κᾶτι κᾶνοῦ-γιεε πεταλοῦδεε... Κ' ἔξω στὸ φῶε οἱ παπαροῦνεε θᾶ ἔκρυφαῖ-νουνε τὸν κόσμο μὲ τίε κόκκινεε ζητωκραυνεῖε τους — τίε δλοκαῖ-νουργεε ζητωκραυνεῖε τους. Καὶ τότεε, βέβαια, θ' ἀκούε ὀλοε ὁ κόσμοε.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἐθνικὸ Θέατρο - Ἐνωμένοι Καλλιτέχνεε

Τοῦ Θράζου ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Ἔστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῶν «Ἐνωμένων Καλλιτεχνῶν» στὸ Λυρικό μὲ τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα», ἡ προχτεσινὴ πρώτη τοῦ «Ἐυπορου τῆε Βενετιάε» στὸ Ἐθνικὸ θέατρο, φέρνει τὴ θεατρική μας ζωὴ ὅ' ἕνα ἐπίπεδο ποῦ χροῖνα εἶχε νὰ τὸ γνωρίσει. Ἐναε μῆναε μὲ δυὸ Σαῖεπῆροιο! Κ' οἱ πῖο γκρῖνιᾶρηδεε ἀταξιδεῦτοῖ - ἐνω-μᾶνεε (εἶδεε νεοελληνικό, ἀγνω-στο σπὴν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα) θᾶ ἔπρεπε ν' ἀναγνωρίσουνε δτι στὸ θεατροῦ μᾶε σῖνεβᾶνεῖε τοῦτη τὴ στιγμή μᾶ ἀπὸ τίε πῖο πολι-σιέμενεε προστάθειεε γιά τὸν πνευματικό προβῖοσῖο μᾶε. Θᾶ ἔπρεπε νὰ τὸ γράψουνε καὶ νὰ τὸ διαλαλήσουνε, ἀν ἔχῖνεε κόκκο αἰ-σθητικῆε ἀγωγῆε μῆσα τοῦε. Ἄ-λά δὲν ἔχουνε. Ἄμαθεῖε ἡ ἡμῖμα-θεῖε ἀπὸ τὰ παιδιᾶ τοῦε, μὲ τὸ χροῖνο, ἀπόκτησαν καὶ τὴ βλακεία τῆε πολιτικῆε. Ἦ τυρῖοτητα τοῦε ἀποκορυφῶθηκε, κ' εἶναι πᾶ κα-τενθουσιασῖομενοῖ γιά τὰ πᾶντα τῆε ἡλίθιαε ἀσοῦδοῖε πῆναε τοῦε. Βλέπουνε τὸν «Καίσαρα» κ' ἀντὶ θέατρο, ἀντὶ δημιουργία, καὶ ζωῆ, καὶ θαυματουργῆε προστά-θεια, καὶ τιμῖο ἀγῶνα, αὐτοῖ βλέ-πουνε φαντάσῖοματα...

Μῶνεεε γιά τὴν Τέχνη. Πρε-σῖοψῖοεε γιά τὰ φαντάσῖοματα.

Ὅτοσῖο ἡ δουλεῖα γῖνεταε τρι-γύρω μᾶε. Ἄνεμῖοδοσῖτη. Σοβα-ρή, φωτισῖομενη κ' ἀλύγῖοτη τραδᾶ τὸ δρόμο τῆε. Πῆρα ἀπὸ τὴν πᾶ-ματολογία.

Μὲ τὸν «Ἐμπορο τῆε Βενετιάε» εἶδαμε πῶε δικαιοῦνεταε ὀσοῖ δῖ-νουνε πῖτωση χροῖνοε στοῦε ἀν-θροῦποε ποῦ ἔκῖνεῖνοε γιά μῖα δύσκολη ὑπόθεε. Πρέπει νὰ τοῦε κρῖνομεε γιά τὰ ἔργᾶ τοῦε κ' ὀχι γιά μερικῖε ἀτυχεῖε ἡ ἀφελείεε πρᾶγραμῖατικῖε ἐκφῶσειε τοῦε.

Πρῖν ἀπὸ λίγουε μῆνεε, ὁ εἰ-σοε τοῦ «Ἐθνικοῦ» εἶταν ἕνα εἶ-δοε νυκτερῖνοῦ ἀσοῦλο. Τῶρα εἶ-ναι θῖασοε. Καὶ ἀν ἡ διεῖθῖνοη τοῦ ἐξακολουθεῖ μὲ τὸν ἴδιο ρυθμό, πολὺ σῖνετομα θᾶ εἶναι ἕ-ναε ἀπὸ τοῦε καλῖοτεροε θῖασοεε ποῦ γνῶριεε ἡ πρωτεῖοε μᾶε.

Ὁ «Ἐμποροε τῆε Βενετιάε», δόθηκε ἀν κῖωμῖα — ἀφοῦ κῖω-μῖα τὴ θέλει κ' ὁ Σαῖεπῆροε. Παράσῖαση γοργῆ, ζῖντανῖη, ἐξ-χειλη ἀπὸ ἀγᾶτη καὶ σεβᾶσῖο στὸ πνεῦμα τοῦε μεγᾶλοε δημ-ιογροῦ. Ὁ σκῖνοθεῖτεε Π. Καμῖ-ληε, ἀνθρωποε μὲ πρᾶγματικό σκῖνοθετικό μῆνοε, ἔδωε τῆν κα-λῖοτερη μορφή τῆε ὡε σῖμερα ἐρ-γῖαεεε τοῦ. Τῆν ἀρῖτωτερη, ποῦ ἐπιτῖρεπειε πᾶθῖοε αἰσοδοῖεε, Συμπαρασῖατέεε τοῦ, ὁ σκῖνο-γρᾶφοε κ. Βακαλό, πᾶσιῖοεε τὸ ἐργο μὲ σκῖνικά χεῖμαρωτοῦε πο-λιτισμοῦ, τὸ στόλοε μὲ κοστοῦ-μῖα συνταρῖαομενα ἀπόλυτα μὲ τὴ «θενεταῖοική φαντασῖοση» κ' ἔφερε τοῦε ἡθοποιοῦε νὰ κῖνησοῦν ἀνετα μῆσα στὸ «ἦθοε καὶ στὸ πᾶθοε» τῆε ἀνθρωπῖνηε ὑπόστα-σεε τοῦε.

Μ' ἐπικεφαλῆε τὸ Ν. Παρα-σκευᾶ (Σᾶπλοε), ἡθοποῖο ἄρῖοιο μὲ ἐκφρασῖατικᾶ μῆσα ποικῖια, ἡ δῖε Μαζῖαράκη (Ἰοῖροια), ὁ Δε-νδραμῖε (Βασᾶνηε), ὁ Κωσῖο-ποῦλοε (Γεναρόε), ὁ Μαλιαγρόε (Γρατιανόε), σῖνετελέσαε σπὴν ἐ-πιτυχία τῆε παράσῖατεεε αὐτῆε ποῦ ἀνοῖγε μῖα κῖνοῖορη, εἰ-οῖωνη περῖοδο σπὴν ἱστορία τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεᾶτροε».

Σύγχρονη ποίηση

ΤΕΣΣΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τοῦ Νίκου Δ. ΠΑΠΠΑ

Τέσσερα χροῖνα πέρασαν καὶ δὲν πεθᾶναμε ὀλοῖ τέσσερα χροῖνα ζῆσαμε μῆγκλημᾶτικῖεε διαταγῖε εἶδαμε ἀγόρια παραμορφῖομενα στὰ αἶματα καμῖοῖνα μὲ κορμῖα ποῦ τᾶναζῖτοῦσαν μᾶνᾶδεε ἀκούσαμε τὴν πόρτα μᾶε νὰ τὴ χτυπᾶν παρᾶνομα εἶδαμε τοὺε Γερμανοῦε νὰ διαλέγουνε τοὺε μελλοθανᾶτοῦε ἀκούσαμε τὰ λεῦτερα καράθῖα νὰ ἔκῖνεῖνο ἀνθῖομενε κ' ὀλόχαρα σπὴ φαντασῖα μᾶε.

Συλλογῖοσῖτετε τὰ παιδιᾶ ποῦ πεθᾶναν μπροε στ' ἀποσπᾶσῖοματα μεθῖομενα ἀπ' τὰ δεκατέσσερα τοῦε χροῖνα ἔχῖνε ἕνα μεγᾶλο ναὸ μῆε σπὴν καρδιά ἔχῖνε μεγᾶλα χέροια ποῦ ἀγκαλιᾶζῖνε τοὺε ἀνθρωῖποε ὀλοε κρατοῦσαν στὰ χέροια τοῦε μαγικόε καρπὸ τὸν ἔρριξαν σπὴ γῆ πῖσω τοῦε ὀλοε σκοτῖοωνε κ' ἄνθῖοσαν τοῦτα δᾶ τὰ μεγᾶλα χωράφῖα γεμᾶτα σημάειεε καὶ λάθορα πλημμυρισῖομενα ἀπ' τὰ χρώμᾶτα τέτοιαε χαρᾶε. Συλλογῖοσῖτετε τὰ παιδιᾶ ποῦ κράτησαν τὰ σταυροδρόμῖα σπὴ Γαλλία, σπὴ Ἀθήνα, σπὴ Χριστιᾶνια, μὲ τὸ ντουφεκῖο σπῖρηγῖομενο πᾶνω σπὴν καρδιά τοῦε μῆε σπὴν ἀνάσα στὰ βαθεῖα ἀράμᾶτα τοῦε μῖσοεε καὶ τῆε ἐκδῖκησῖεε τοῦε. Στᾶθησαν στῖε δουλομῖενεε πολιτεῖεε νεαρά κ' ἄμοῦστακα ἐπᾶνε μὲ τὸ θᾶντο γελῖονταε κᾶτησαν τῖε σῖνεκοῖεε καὶ τῖε γεῖτονεε τῆε πρωτεῖοεσῖαε κ' ὀταν τὸν ἴσῖοιο τοῦε ἔπρεμᾶν ὁ ἔξῖοιο στρατιᾶτεεε βαστο

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΚΟΜΗ ΚΙ' Ο ΕΡΩΤΑΣ

Τῆς Σοφ. ΜΑΥΡΟΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Χαλοῦσε ὁ κόσμος. Σφαίρες βουζιαν, πολυβολισμοὶ ταρζιαν τον αερα, Γερμανοὶ στὶς μοτουκλετες τοὺς τιμημυριζανε τὴν ἀνασιατη γειτονια.

Αὐτοὶ το χάσα τους. Ἐκείνη, ὀμορφη, λεπτή, κοπελιτσα ἀκομη, μ' ἓνα κομψὸ ἐκορομικό φορεμα, χερια περιποιημένα, μυαλιὰ καλοχτενισμένα. Ἐκείνη ψηλὸς, καλοντυμένος, ξανθὸ γουρμαλλο κεφαλι, ἀμεστωτο ἀκομη ἀντρικιο κορμι, προσωπο ραφαηλικῶ, με το πακετακι τῆς ἐκδρομῆς στὸνα χερὶ καὶ τ' ἄλλο περαιομένο σιτῆ μεση τῆς νέας. Κάθε τόσο ἐγερνε νὰ τῆς ψιθυρίσει κάτι καὶ τὸ βλέμμα του σταναζε χὰδι.

Τοὺς ἔθλεπα νὰ περνοῦν καὶ πολλες φορὲς ἐνοιωθα ζήλια.

— Σὲ τιποτε λοιπον δὲν ὑποτάσσεται ὁ ἐρωτᾶς; Δὲν ἀκούει τὸ σαματὰ του πολεμου, τῆς μαχῆς το βουητο; Ἄν πεσει, ἀς πέσει μεσα στὸν Ἰλιγγὸ του. Ευτυχισμένα παιδιὰ.

Τὶς περισσότερες φορὲς ὄμως ἀγαναχτοῦσα:

— Ἀναίετα πὺ τὴν ἔχουν! Ὁ κόσμος σκοτῶνεται. Τὰ νιάτα θυσιάζονται καθὲ στιγμὴ στὸν ἀνώνα τῆς λευτεριάς κι' αὐτοὶ το αἰσσηματακι τους.

Λτες μού συστησαν τὴ Φανή σ' ἓνα φιλικὸ σπίτι. Μποροῦσα καὶ νὰ μὴν τὴν γνῶρίζω. Γιατὶ τὰρα εἶταν ντυμένη αἰλια καὶ τὰ ὀλοισια μαλλια τῆς στεφανωναν τομορφο κεφαλι τῆς σὲ οὐδὸ σφιχτομενες πλεσιδες. Μὰ τὴν εἶχα σὲ τοσες φορες κι' ἡ μορφή τῆς πὺ χιλια αἰσσηματα τὴν εἶχαν μπλεξει με τὴν ψυχὴ μου, δὲν εἶταν δυνατό νὰ μου φύγει ἀπὸ τὴ μνημη. Πιρῶσεα πὺς φοροῦσε ρερα. Παι ρεραια, σκεφιτικα, δε μποροῦσε ναχε ἀλλοιωτικη ἐκθουση ἓνα αἰσσημα τοσο ἐπιμονο, τοσο ἀδιακριτο γιὰ τους ἄλλους.

— Ἀρραθωνιαστήκατε; Τὴ ρώτησα.

— Εἶμαι ἀρραθωνιασμένη δυὸ χρόνια τώρα.

— Μὲ κεινο τὸ ξανθὸ παλληκάρι;

— Ὁ ἀρραθωνιαστικὸς μου εἶναι μελαχροινος, εἶπε. Θαρρεὶ σὲ λίγο νὰ μὲ πάρει καὶ θὰ τὸν δεῖτε. Εἶταν ἀνταρτῆς τὰ δυὸ τελευταία χρόνια κι' ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα. Μὰ γιὰ ποιὸ ξανθὸ παλληκάρι μιλάτε;

Δειλιασα ν' ἀπαντήσω. Τὶ φρίκη! Ὁ ἀρραθωνιαστικὸς πολεμοῦσε στ' ἀντάρτικο παίζοντας κάθε ὥρα με τὴ ζωὴ του κι' ἡ ἀρραθωνιαστικὴ πῆγαινε ρομαντικὸς περιπάτους με ἄλλον ἀμφώντας τὸ κάθετι. Καὶ κείνο τὸ βλέμμα πὺ στάλαζε χὰδι καὶ κεινα τὰ χέρια πὺ δένονταν σ' ὄρκους καὶ κεινος ὁ ἐρωτᾶς ποῦμενε ἀνυπόταχος καὶ μπροστά στῆς σκλαδιᾶς τῆ φρίκη δὲν εἶταν λοιπὸν παρὰ ἓνα ἐπιπόλαιο ἀδιάντροπο αἰσσημα, δίχως δικαίωση κι' ὀμορφιά; Ἀνόστη φαντασία!

Ἡ νέα με τὸ λεπτὸ σεμνὸ πρόσωπο χαμογέλασε. Εἶχε θυμηθεῖ.

— Ἀ, καταλαβαίνω. Θέλεε νὰ πείτε γιὰ τὸ Χάρη. Τὸ νέο πὺ με συνόδευε συχνὰ τὸ τελευταῖο καλοκαίρι τῆς κατοχῆς. Καύμένο ἥρωικό παιδί. Τὸν τουφέκιζαν οἱ Γερμανοὶ στὸ μπλόκο τῆς Κοκ-

κινιάς. Τὸν μαρτύρησε ἡ «Μάσκα» καὶ τὸν ἐχτελεσαν ἐπὶ τόπου. Εἶταν μεγάλος ἀγωνιστής.

— Μὰ τοτε...

Δὲ με ἀφῆσε νὰ τελειώσω.

— Δὲ μ' ἔβλεπε τιποτε αἰσσηματικὸ με τὸ χάρη. Ἀγωνιζόμαστε μαζὶ γιὰ τὴ λευτερια. Εἶμαστε συνοεσομοὶ στὸν πυρανομο ἔσπο καὶ μεταφέρναμε πακετακια με προκηρύξεις κ' ἐφημεριδες στὶς πιο ἐπικινουνες περιοχες. Ὁ κοσμος μας ἐπαρνε γιὰ ἐρωτευμένους. Παι καναμε ο,τι μποροῦσαμε γιὰ νὰ δασουμε αὐτη τὴν ἐντοπωση. Μὰ ὁ ἐρωτᾶς πὺ ὑποκρινομαστε δὲν εἶταν παρὰ ἓνα συνωμοτικὸ μέτρο γιὰ τὴ δουλιὰ μας. Μια κομψη νεα κι' ἓνα ευγενικο παλληκαρι πὺ περπατᾶνε ἀγκαλιασμενοι δὲ δινουν καὶ πολλες υποψιες. Οἱ Γερμανοὶ μας κοιταζαν λίγο ζηλιαρικα, μας πετουσαν ποτε ποτε κανενα πειραχτικό λόγο καὶ προσπερνοῦσαν. Μὰς πῆρατε κι' ἔσεις γιὰ ἐρωτευμένους! Ἴσιου καιρος τότε γιὰ ἐρωτᾶ! Ἴσιου καιρος καὶ διαθεση γιὰ ἀτομικὲς ὑποσεσεις! Ἴα νιάτα πάλειαν γιὰ τὸ μεγάλο σκοποτὸ κι' εἶταν ὄλα, σὰ μιά ψυχὴ φλογισμένη ἀπὸ ἓναν μονάχα ἐρωτᾶ, τὴ λευτεριά, τὴν Ἑλλάδα.

Κοίταξα τὴ Φανὴ καὶ κάτι πούμοιαζε με ντροπὴ πύρωσε τὸ προσωπο μου.

Ἀθῆνατὰ Νιάτὰ! Ὅλα λοιπὸν τάχατε δώσει στὸν ἱερό μας ἀγῶνα; Ὅλα ἀκόμη καὶ τὴν καρδιά σας; Ὅλα τὰ βάλατε στὴν ὑπηρεσια τῆς λευτεριας; Ἀκόμη καὶ τὸ πὺ δυνατό κίνητρο τῆς νιότης, τὸν Ἐρωτᾶ;

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

Τῆς Τατιάνας ΙΚΗΓΖΗ-ΜΙΛΛΙΞ

Μιλτιάδης ἦτανε τ' ὄνομά του, μὰ Γιάννη τὸν φωνάζανε στὸ σπίτι πὺ κρυβότανε. Κι' ἦτανε ἀντάρτος ἀπὸ τ' Ἀλβανικο. Κ' ἐκείνο τον καιρὸ οἱ ἀντάρτοι ἦτανε σὲ διωγμὸ γιὰτὶ λέει κανενα γερῆ ἀντισταση στους Γερμανοὺς κι' ἦτανε κι' ὄλας ἡ κρυφὴ ἐπιμελητεια τῶν Ἀντάρτων.

Καταδίωξη λοιπὸν καὶ φυλακὴ, πιάσιμο κι' ἐκτελεσει. Δὲν προφταιναν πιά τὰ Ἐς-Ἐς καὶ τὰ ἰαγματα τῶν Τσολιαδων...

Ὁ Γιάννης ἦτανε παιδί του Λαοῦ, κι' εἶχε τὸ πρόσωπο κορρασιμένο καὶ μιά ἐκφραση ἀγριμου.

Ἴσιότες δὲ μιλοῦσε γιὰ ὅτι ἔκαμε, μόνο μερικὲς φορὲς ἄφηνε νὰ φανεῖ κάποια ἀπογοητση, καὶ ἐμπιστεύονταν στὴ γυναικα του σπιτιοῦ.

— Δὲν εἶμαι γὼ φτιασμένος γιὰ δουλειές πὺ με θανουνε νὰ κανω, ἐμένα ἡ ψυχὴ μου λαχταραεὶ τὸ βουνο, θέλω ἀντιμέτωπος νὰ βρεθῶ με τὸν ἐχθρό, νὰ πολεμήσω, μὰ δὲ μ' ἀφηνουνε...

Στὸ σπίτι πούμενε ἦτανε κι' ἓνα ἀγοράκι ἴσαμε τριῶ χρονῶ. Πολὺ τ' ἀγαποῦσε τοῦτο τὸ παιδί, καὶ τὸ βράδυ μετὰ τὸ φτωχικό του δειπνο — ποσες φορες δὲν ἔλειψε τὸ ψωμί καὶ τὸ λάδι — ἄφηνε τοὺς ἄλλους νὰ κουθεντιάζουνε γύρω στὸ μαγκάλι με τὴν πυρωμένη στάχτη, κι' ἐκείνος ἐπαιρνε τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιὰ καὶ τοῦλεγε καὶ τοῦλεγε ἱστορίες...

Τοῦ μιλοῦσε γιὰ κάτι δράκοντες τρομαχτικούς με βαρειές μπότες καὶ με ἀγκυλωτοὺς σταυρούς,

καὶ τοῦλεγε γιὰ κάτι παλληκάρια πουχανε ματια ἀπὸ φωτια καὶ σταυρωτὰ στα στήθια τους δεμένα τὰ φυσιγγια, τοῦλεγε ἀκόμα καὶ γιὰ καποιες κοπελες πὺ φοροῦσανε σάν τους ἀντρες παντελονια καὶ χορεῦανε λεβεντικους χοροὺς σάν τυχαινε οἱ δράκοι νὰ τις πιασουν.

Τὸ παιδί τὸν ἀκούε καὶ τὸ στοματακι του γιομιζε ἐκπληξη καὶ τρομάρα, τὸ κεφαλι του ἀκουμπουσε στὸ σακατεμένο ὤμο του καὶ λίγο λίγο κλεινανε τὰ μάτια του κι' ἀποκοιμῶνταν στὴν ἀγκαλιὰ του.

Τότες μέρευε τὸ μούτρο τοῦ Γιάννη, γινουταν ἀλλοιωτικο καὶ τ' ἀγαθα του ματια γιομιζαν τρυφεροτητα, πωλλες φορες μυλιασια τυχαινε ν' ἀκουμε καὶ τὸ γελοιο του σάν ὁ μικρος ἀρχιζε κι' ἐκείνος νὰ του πει τὶς ἱστορίες καὶ τὰ τραγουδια του, καὶ ἀπέρθευε τὶς λεξεις κι' ἐλεγε τὸν καθρεφτη καφευρη καὶ τὴ λεφτεριάς φετειγια...

— Γιὰ ξαναπέστο νὰ τ' ἀκούσει κι' ἡ μαμα.

Κι' ὁ ἀνθρωπάκος τραγουδοῦσε με τὴ ορσορη του φωνουλα: «Φετειγια, φετειγια, πὺ γλυκειὰ κι' ἀπ' τὴ ζωη μας», ἐνῶ στο πεζοδρομιο ἀκουγονταν βαρεια κατωκλιπτικη ἡ μπυτα του ομακου.

Μια μερα ὁ Γιάννης δὲ γύρισε οὔτε τὴν παρα πανω, μονο τὴν τριτη μερα ἤρθε ἓνα ξενο κορίτσι στὸ σπιτικὸ μας καὶ μας εἶπε πὺς ὁ Μιλτος δὲν θὰ ξαναρθεῖ πια...

Εἶχε πάρει μέρος στὴν ὑπεράσπιση του φρουριου τῆς Καλλιθέας — νὰ ἐκεινου το τόσο δὰ σπιτιοῦ — κι' εἶχε πέσει μαζὶ με τους ὅ συντρόφους του, γιὰτὶ οὔτε ενας σεν ἐμεινε ζωντανος ἀπὸ τὰ δεκα παλληκαρια πὺ σάν ὀλοκληρος σιρατος εἶχανε ἀντιμετωπίσει τους Γερμανους καὶ τους τσολιαδες. Ἐκεὶ σκοτωθηκε κι' ὁ Γιάννης στὸ σπιτακι τῆς ὁδοῦ Μπιτσιανου...

Τότε θελήσαμε νὰ μάθουμε τὸ πραγματικό του ὄνομα ἔτσι πὺ νὰ χαραχτεῖ βαθεῖα μεσα στὴ μνήμη μας καὶ νὰ μὴν τὸ ξεχάσουμε ποτές. Κοιτασαμε μεσα στα χαρτια του. Μιλτιαδης Κασωτακης ἐκ Κρήτης ἔγραφε ἡ παλιά στρατιωτικη ταυτοτητα. Μὰ ὁ Κασωτακης μένει ξενος μεσα στὴν ψυχὴ μας. Ὀλόρσος ὁ Γιάννης στήνεται μπροστα μας, τὸ παιοί του Λαοῦ με τ' ἀγαθὰ τιμα μάτια, πουβλεπες μεσα τους ν' ἀντιφεγγίζει ἡ Νίκη.

Σήμερα ὁ μικρος ἀνθρωπάκος κοντευει σὰ πεντε του χρονια κι' ἡ μαννα του συχνὰ του μιλαεὶ γιὰ τὸ Γιάννη, κι' αὐτὸς θυματαὶ τὸ παραμυθὶ πὺ τοῦλεγε καὶ σὰ ν' ἀποτελειώνει τὴν ἱστορία λέει:

— Κι' ὅταν οἱ δράκοι θὰ φύγουν ἀπ' τὸν τόπο μας καὶ δὲ θάμαστε πιά σκλάβοι, τότες πὺ δυὸ ἡλιοι θὰ φωτίσουν τὴν Ἑλλάδα μας, δὲ θὰ πρέπει νὰ ξεχάσουμε τὰ παλληκάρια με τὰ φωτεινὰ μαλλια πὺ σκότωναν τοὺς δράκους καὶ θὰ τοὺς πηγαίνουμε λουλουδια στὸ κοιμητήρι. Τὸν τάφο σου, Γιάννη, δὲν τὸν ξέρουμε, στὴν καρδιά ὄμως τοῦ μικροῦ σου φίλου θὰ φροντισουμε ἡ μνήμη σου νὰ μείνει ἀκέρια.

ΑΘΗΝΑΣΣΤΑΡΣΟΥΛΗ: Κοστος μια Δωδεκανησου (Ἀριστερὰ Κάρπαθος, δεξιὰ Καστελόριζο).